

HELIKON

1 / 2015

Irtonumero 3€



Sisällys 1/2015

- 1 Pääkirjoitus**
Vesa Vahtikari
- 2 Amfipoliksen hautalöytö ja Verginan haudat**
Jaakko Frösén
- 12 Ruumiita keramiikkauunissa**
Tommi Turmo
- 17 Johannes Sundwallin rooli Lineaari B:n selvittämisessä**
Jari Pakkanen
- 20 Kirjailijan jalanjäljillä – Kirjallisuutta kehitettiin kafenioissa ja salongeissa**
Riikka Pulkkinen
- 25 Evgénios Evgenídis ja Suomi Thessalonikin messuilla 1939**
María Martzoúkou & Vesa Vahtikari
- 27 Kirja-arvostelu: Kuka tarvitsee klassikkoja?**
Pekka Matilainen
- 28 Kirja-arvostelu: Sotajuttuja suomeksi**
Martti Leiwo
- 29 Toimintakertomus vuodelta 2014**
Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry
- 31 Toimintasuunnitelma vuodelle 2015**
Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry
- 32 Uutisia ja tapahtumia**

KANSI: SUOMEN ULKOASIAINMINISTERI PAAVO VÄYRYNEN JA SUOMEN ATEENAN-INSTITUUTIN JOHTAJA PAAVO CASTRÉN AKROPOLIILLA 8.3.1986. KUVA: SUOMEN ATEENAN-INSTITUUTIN ARKISTO.

Helikon

SUOMEN ATEENAN-INSTITUUTIN YSTÄVÄT RY:N JÄSENLEHTI

PÄÄTOIMITTAJA / HUVUDREDAKTÖR
Vesa Vahtikari
puh. 050-381 5474
vahtikari@finninstitute.gr

TOIMITUSSIHTEERI / REDAKTIONSSSEKRETERARE
Maija Holappa (taitto)
maija.holappa@helsinki.fi

TOIMITTAJAT / REDAKTÖRER
Martti Leiwo
martti.leiwo@helsinki.fi
Pekka Matilainen
ilkka-pekka.matilainen@luukku.com

TOIMITUSKUNTA / REDAKTIONSRÅD
Ralf Friberg
Kalle Knaapi
Martti Leiwo
Pekka Matilainen
Leena Pietilä-Castrén

PAINOPAikka / TRYCKORT
Nykypaino Oy

ISSN 0785-2703

SUOMEN ATEENAN-INSTITUUTIN YSTÄVÄT RY. / FINLANDS ATEEN-INSTITUTS VÄNNER R.F.

ateenaninstituutinystavat.wordpress.com

PUHEENJOHTAJA / ORDFÖRANDE
Hanna-Riitta Toivanen-Kola

SIHTEERI / SEKRETERARE
Katja Varakas
Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry
Antiikin kielet ja kulttuurit
PL 24 (Unioninkatu 40)
00014 Helsingin yliopisto
ateenanystavat@gmail.com

Hyvää syntymäpäivää sinulle, Suomen Ateenan-instituutti

30 vuotta sitten, 21. toukokuuta 1985 vietettiin Suomen Ateenan-instituutin virallisia vihkiäisiä. (Suomen Ateenan-instituutin säätiön perustamiskokous oli pidetty 11.5.1983 ja säätiö oli virallisesti rekisteröity 18.10.1984. Kreikan opetusministeriön myöntämä toimilupa oli saatu toukokuussa 1985).

Tätä pääkirjoitusta kirjoittaessani on instituutin 30-vuotisjuhliin aikaa alle kaksi viikkoa. Paljon on ehtinyt tapahtua 30 vuodessa. Instituutin monipuolisesta toiminnasta on vuosien varrella kerrottu monien medioiden lisäksi myös 1986 perustetun Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry:n vuodesta 1988 alkaen ilmestyneessä jäsenlehdessä, *Helikonissa*.

Viime aikoina on instituutissa panostettu sähköisiin medioihin. Instituutin Facebook-tykkääjien määrä on noussut viimeisen vuoden aikana alle tuhannesta yli 1600 tykkääjään. Instituutille on myös avattu blogi tänä keväänä (<http://ateenaninstituutti.blogspot.gr/>).

Onnittelen instituuttia Sig-yhtyeen
(sopivasti vuonna 1985 julkaistun)
laulun "Hyvää syntymäpäivää" sanoin:

*Päivänsäteenä pienenä silmiisi kurkistan
Herätän sinut unestasi ja onnea toivotan
Lailla perhosen leijailen korvaasi kuiskaamaan
Sanat kaikkein kauneimmat jotka suinkin vain osaan
Sillä sinulla on syntymäpäivä, mutta lahjaa ostanut en,
Suukko poskellesi olkoon sellainen*

*Hyvää syntymäpäivää sinulle rakkain
Hyvää syntymäpäivää toivotan
Hyvää syntymäpäivää sinulle rakkain
Ja paljon onnea vaan*

Vesa Vahtikari



KUVA: KATJA VAHTIKARI

Kiitos Eero, onnea Hanna-Riitta

Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry:n puheenjohtaja vaihtui viime vuosikokouksessa, kun yhdistystämme monta vuotta luotsannut Eero Heimolinna jättäytyi pois tehtävästään ja uudeksi puheenjohtajaksi valittiin Hanna-Riitta Toivanen-Kola. *Helikon* kiittää Eeroa lämpimästi hänen yhdistyksemme eteen tekemästään työstä ja toivottaa samalla onnea Hanna-Riitalle puheenjohtajan tehtävässä (uuden puheenjohtajan esittely ilmestyy seuraavassa *Helikonissa*).

Amfipoloksen hautalöytö ja Verginan haudat

Koko viime syksyn 2014 saimme seurata jännitysnäytelmää Pohjois-Kreikan Amfipoloksen arkeologisilla kaivauksilla Via Egnatian varrella, n. 100 km Thessalonikista itään. Ensimmäistä kertaa myös sosiaalinen media oli otettu mukaan ja tietoja kaivaustuloksista annettiin lähes reaaliajassa. Yleisölläkin oli mahdollisuus osallistua keskusteluun. Yleensä arkeologisten kaivausten raportointi ja siitä käytävä keskustelu on Välimeren maissa niukkaa ja museoviranomaisten tiukassa kontrollissa. Tämä olikin ilmeisesti eräänlainen testi. Tuloksena oli sekä myönteistä että kielteistä palautetta. Kielteisen palautteen ja ylilyöntien vuoksi tätä testiä tuskin tullaan toistamaan aina-kaan samassa muodossa.

AMFIPOLIKSEN KAIVAUSTEN raportointipolitiikalle löytää monia syitä. Yksi niistä on poliittinen syy eli paikan sijainti "lähellä ongelmallisia naapurimaita" sekä seudun värikäs lähihistoria osmanien vallan väistyttyä ja alueen kuuluttua Kreikkaan vuosista 1912–1913. Kansallisuusaatteen kautta ulkopoliittiseen näkökulmaan liittyy kiinteästi sisäpoliittinen. Se taas johtaa ajatukset tämänhetkiseen tilanteeseen Kreikassa – ei pelkästään taloudelliseen. Kaikki tämä sai liikkeelle arkeologien ja historiantutkijoiden lisäksi myös poliitikot aina pääministeriä myöten. Viranomaisten harkitsemattomat ylilyönnit heijastuvat Kreikassa aina poliittisessa

keskustelussa, eivätkä vähiten sosiaalisessa mediassa. Räikeimmin kantaa ottivat taas kerran ulkokreikkalaiset ympäri mailman. Lehdistön lisäksi verkkosivujen seuraaminen on ollut varsin mielenkiintoista. Oman mausteensa keskusteluun toi taas kerran **Aleksanteri Suuri**.

AMFIPOLIKSEN TUTKIMUS ENNEN

Amfipoloksen arkeologinen tutkimus ei ole uutinen, ei edes Kastan valtavan hautakummun löytyminen. Kun alue oli liitetty Kreikkaan, Balkanin sota jatkui ja paikalla oli myös brittijoukkoja sekä ranskalaisia. Näiden linnoitustyöt johtivat arkeologisiin löytöihin ja vielä sodan jatkuessa kreikkalaiset, britit ja ranskalaiset yhdessä alkoivat tutkia maastoa ja etenkin strategisesti tärkeää Strymon-joen uomaa. Bulgarianlaisten ja itävaltalaisen sotilaallinen painostus keskeytti tutkimukset 1916. Ne aloitettiin toden teolla uudestaan vuonna 1919. Sitä pidetään Amfipoloksen tieteilisten kaivausten aloitusvuotena. Suuret tie- ja siltatyöt joen uomassa sekä maastotyöt pohjoisempana Kerkini-järvellä toivat 1936 mukaan yhdysvaltalaiset yritykset ja tutkijat.



MAKEDONIAN KUNINGASKUNTA (AMFIPOLIS MERKITYY NUOLELLA).

Amfipoloksen lyhyt historia

Amfipolis sijaitsi jo antiikin aikana strategisesti tärkeällä paikalla Thraakian rannikolla, josta päästiin vuoristoiseen sisämaahan. Pangaion-vuori sisälsi jalometalleja, mm. runsaasti kultaa. Nämä olivat syyt, jotka houkuttelivat Ateenaa perustamaan sinne siirtokunnan 437 eaa. Spartalaiset valloittivat sen **Brasidaan** johdolla 424 ja takaisinvaltaus, jossa historiankirjoittaja **Thukydides** oli vastuullisena johtajana, epäonnistui. Thukydides tuomittiin maanpakoon, joten hänellä oli aikaa kirjoittaa historiaansa. Lopullisen tappion kärsi ateenalaisista **Kleon**, joka sai surmansa taistelussa kuten hänen vastustajansakin Brasidas 422. Ainakin Brasidas haudattiin Amfipolikseen. **Filippos II** valloitti kaupungin 357 ja liitti sen alueet pienellä viiveellä Makedoniaan. Pangaionin arvometalleista alettiin lyödä makedonialaista rahaa. Toiminta jatkui Aleksanteri Suuren ja koko hellenistisen ajan. Paitsi tärkeintä rahapajaa, Amfipoliksesta tuli myös Aleksanterin tärkeä, ellei tärkein, laivastotukikohta. Sieltä laivat kuljettivat sotilaita ja tavaroita Vähään-Aasiaan ja Lähi-Idän rannikolle.

Joen alajuoksun penkasta ja pohjasta oli nostettu marmorilohkareita, joista osa oli työstetty leijonaa esittävää suurta veistosta varten. Ne olivat joutuneet jokeen mahdollisesti jo roomalaisaikana. Sotatoimien vuoksi 5,3 m (joidenkin mukaan jalustoineen lähes 16 m) korkea veistos saatiin koottua vasta 1936–1937 Yhdysvaltain suurlähettilään aloitteesta ja varainhankinnan avulla juuri ennen "Italian sotaa". Työn suorittivat kreikkalaiset. Toinen maailmansota viivästytti raportointia, kunnes ruotsalaissyntyinen arkeologi **Oscar Broneer** dokumentoi huolellisesti tapahtuman Princetonissa 1941. Alusta alkaen leijonapatsaan alkuperäiseksi paikaksi on kuviteltu Kastan hautakummun lakea. Haudan omistajaksi on veikattu jotakuta Amfipolikseen ja Aleksanteri Suuren historiaan tavalla tai toisella liittynyttä sotapäällikköä. Suosituin veikkaus Aleksanterin seuraajista on ollut Mytilenesta Amfipolikseen muuttanut **Laomedon**. **Nearkhos**, joka piti myös päiväkirjaa ainakin Intian retkestä, on ollut toinen hyvä ehdokas. Kummankaan hautapaikkaa ei nimittäin tiedetä.

Toisen maailmasodan aikana Amfipoloksen alueella oli saksalaisjoukkoja, jotka myös suorittivat "kaivauksia" ja myivät tai toimittivat löydöt pääasiassa Saksan museoihin. Valvonnan puuttuessa paikallisetkin ovat kautta aikain harrastaneet aarteensyntä ja siirtäneet marmorilohkareita omiin rakennuksiinsa. Uusien kaivausten aiheuttaman kohun vuoksi he ovat nyt palauttaneet "muistoesineitään".

Thessalonikin yliopiston kaivaukset aloitettiin Amfipoliksessä **Dimitris Lazaridis**in johdolla 1952–1962. Kastan hautakummulle siirryttiin 1965. Kaivaukset keskeytyivät Lazaridisin kuollessa 1985. Löydöt olivat mielenkiintoisia,

mutta erityistä huomiota ne eivät herättäneet, ja kaivausten rahoitus oli niukkaa. Ei siis mitään sensaatiota.

VERGINAN KAIVAUKSET

Sen sijaan rahoituksesta kilpailevia kaivauksia tehtiin samoihin aikoihin Verginassa 86 km Thessalonikista länteen. Ne olivat alkaneet ranskalaisten kaivauksina Palatitsian kylän alueella jo 1861 (**Léon Herzey**). Alueelta oli löytynyt suuri palatsi ja useita makedonialaisia hautakumpuja. Kreikkalaiset arkeologit olivat töissä 1937–1940 (**K.O. Rhomaíos**) ja 1952–61 (**Manólis Andrónikos**) sekä Thessalonikin yliopiston niukalla rahoituksella aina vuoteen 1977. Kaivajat olivat vakuuttuneita siitä, että paikka oli Makedonian kuninkaiden residenssi ja hautapaikka Aigai, mutta eivät saaneet ehdotustaan yleisesti hyväksytyksi. Vasta kun Manolis Andronikos avasi Verginan kuninkaallisen hautakummun 1977, sensaatio oli valmis. **Filippos II:n** haudan löytyminen sekä tunnistaminen sinetöi sen. (Kreikassa on tosin vieläkin arkeologeja, jotka eivät usko Andrónikoksen tulkintaan. Haudan omistajina on pidetty myös Aleksanteri Suuren velipuolta **Filippos III Arridaio**sta ja hänen puolisoaan **Adea Eurydikea**. – **Olga Palagia**.) Löydöt asetettiin esiin aluksi Thessalonikin arkeologiseen museoon. Filippos II:n luutkin olivat esillä. Verginassa tehtiin töitä, ensin kaivauksilla, jotka johtivat 80-luvulla vielä uusiin hautalöytöihin, ja sitten jälkitöiden parissa. Hautakumpuun rakennettu hieno museo oli valmis ja avattiin yleisölle 1997, kun löydöt oli palautettu. Hanke vaati runsaasti varoja. Vuodesta 1977 lähtien

Khaironeian leijona

Englantilaiset kulttuurimatkaajat olivat löytäneet jo 1818 toisen vastaavanlaisen istuvan leijonan Khaironeian kuuluisalta taistelupaikalta 58 km Thebasta luoteeseen Kefisos-joen varrelta, Helikon-vuoren pohjoispuolelta. Filippos II löi siellä Ateenan ja Theban johtamat kreikkalaisten kaupunkivaltioiden liittoutuman joukot perusteellisesti 338. Vasemman sivustan ratsuväkeä johti hänen 18-vuotias poikansa Aleksanteri (ei vielä kovin suuri). Hänen vastassaan oli Theban rakastavaisten 150 taisteluparista koostunut eliittiryhmä "Pyhä joukko". Suuri leijona (3,8 m, jalustoineen lähes 7 m) oli pystytetty taistelun muistomerkeksi. Sen kohdalta löytyi 1879–1880 kaivauksissa 254 vainajan polttamattomat luut seitsemästä rivistä. Leijona oli siis ilmeisesti Theban pystyttämä viimeiseen mieheen kaatuneen valiojoukkonsa muistoksi. Joidenkin tutkijoiden mielestä tämä ei olisi ollut mahdollista karvaan tappion jälkeen ja leijona olisikin Filippoksen pystyttämä voittonsa kunniaksi. Kuitenkin vasta jonkin matkan päässä olleesta hautakummusta löytyi myöhemmin suuri määrä polttohaudattuja kaatuneita sekä hautaesineitä, joiden joukossa oli makedonialaisen falangin peitsien, sarissojen, pitkiä teriä. Makedonialaisille polttohaudaus ja suuri hautarovio olivat kunnianosoituksia kuninkaille ja sankareille.

silloinen pääministeri, myöhemmin presidentti **Konstantínos Karamanlís** takasi julkisen rahoituksen. Ei ihme, että kilpailevalla Amfipoliksien projektilla oli rahoitusvaikeuksia. Verginasta tutkijoiden huomio siirtyi takaisin Amfipolikseen.

AMFIPOLIKSEN KASTAN UUDET KAIVAUKSET — SISÄÄNKÄYNTI

Katerína Peristéri aloitti tukimuksensa vuonna 2009 ja vuodesta 2012 lähtien hän tutki yhdessä kaivausarkkitehtinsä **Mikhális Lefantzísin** kanssa Kastan valtavaa hautakumpua. Se oli ylivoimaisesti suurin tunnettu hautakumpu. Ensimmäiset lehtitiedot "sensaatiosta" annettiin lokakuussa 2012. Lähes 500 m pitkän Thassoksen saaren marmorista rakennetun ympärysmuurin säilyneet 80 m oli kaivettu esiin. Hautakummun kehä oli paljon pitempi kuin Verginan kuninkaallisen kummun n. 350 m. Haudan omistajiksi veikkattiin Aleksanterin vaimoa **Roksaneta** ja heidän poikaansa **Aleksanteri IV:**ä, koska heidät murhattiin **Kassandroksen** käskystä Amfipoliksessa 310. Raportissa valitettiin rahoitusvaikeuksia ja pelättiin ryöstökaivauksia. Julkista rahoitusta oli kuitenkin Verginan projektin päätyttyä taas saatavissa, vaikka Kreikan taloudellinen tilanne ei kovin häävi ollutkaan. Sen saaminen edellytti kuitenkin tavanomaista voimakkaampaa mainontaa.

Vihdoin 12.8.2014 maailmalle annettiin tieto, että kummusta oli löytynyt haudan suuaukko, jota vartioi kaksi 2 m korkeaa sfinksiä. Vihdoin asetettiin kumpua vartioimaan myös aseistetut vartijat. Paikalle rahoituksen takuumieheksi saatiin pääministeri **Antónis Samarás**. Kansallishenkinen

sensaatio sopi hyvin hänen päivänpolitiikkaansa ja niin tiedote pantiin hänen suuhunsa. Hauta ajoitettiin Aleksanteri Suuren kuoleman jälkeiseen aikaan, vaikka perusteita ei esitetty. Sen suunnittelijaksi veikkattiin Aleksanterin pääarkkitehtia ja Aleksandrian suunnittelijaa **Deinokratesta**, joka oli aikaisemmin ehdottanut mm. Aleksanterin monumentaaliveistosta läheisen Athos-vuoren rinteeseen. Hän suun-



KHAIRONEIAN LEIJONA (KUVA: VESA VAHTIKARI),



HAUDAN SUUAUKKOA VARTOIVAT SFINKSIT (LÄHDE: WWW.THEAMPHIPOLISTOMB.COM).

Aleksanteri Suuren haudat

Deinokrateen osuus ja Aleksanteri Suuren korostaminen tiedotteessa aiheuttivat mediakeskustelussa arvioita, että kysymyksessä olisikin itsensä Aleksanteri Suuren hauta. Niin ei ole missään tapauksessa, vaikka edes Peristeri ei halunnut sulkea ajatusta kokonaan pois sanomalla: "Kaikki on mahdollista". Aleksanterin kuolemasta, hautakultueesta Egyptiin ja haudoista ensin Memfiksessä ja sitten Aleksandriassa on antiikin lähteissä tietoja pitkälle Rooman keisarien aikaan. Keisari **Caracalla** oli viimeinen, jonka kerrotaan käyneen haudan sisällä 215. **Libanios** mainitsee sen vielä n. 390, mutta **Johannes Khrysostomokselle** se oli kadonnut n. 400. (Viime aikoina on esitetty uusia spekulatioita Aleksanterin muumion myöhemmistä retkistä.) "Ellei tämäkin hauta sitten ole rakennettu Aleksanterille, mutta jäänyt käyttämättä", sanoivat jotkut. Todennäköisesti ei, sillä Aleksanteri ei ollut valmistautunut ennenaikaiseen kuolemaansa. Silkkää spekulointia. Olisiko hän antanut määräyksen haudan rakentamisesta Hefaistionin poltetuille jäännöksille Amphipoliseen? Tuskin.

Naispuoliset siivekkäät sfinksit kuuluvat kreikkalaiseen perinteiseen tarustoon. Ne ovat tuttuja monista kertomuksista, ennen muuta Oidipuksen matkasta Delfoista Thebaan. Haudanvartijoina ne vastaavat egyptiläisiä koukkupartaisia, mutta siivettämiä, miespuolisia sfinksejä. Kreikkalaisia naispuolisia sfinksejä on löydetty myös Egyptistä, mutta vasta kreikkalaisajalta. Kuuluisimmat lienevät Memfoksen hauta-alueella Sakkarassa farao **Nekhtanebo II:n** rakennuttamaa hautaa koristamaan lisätyt sfinksit, jotka tulivat ilmeisesti mukaan kuvaan puolipyöreän kreikkalaisia filosofeja ja runoilijoita esittävien veistosten muistomerkin kanssa vasta Nekhtanebon jälkeen. Nekhtanebo pakeni persialaisia etelään 342 eaa. ja jäi sille tielleen. Hänen tyhjäksi jääneelle haudalleen johti pitkä egyptiläisten sfinksien kuja. Kymmenen vuotta myöhemmin Aleksanteri Suuri "vapautti" Egyptin persialaisten vallasta. Idän sotaretken ja kuoleman jälkeen hänen muumionsa tuotiin Egyptiin ja asetettiin Memfoksen Ptah-jumalan temppeliin. Siellä on edelleen koukkupartainen haudanvartija, egyptiläinen alabasterisfinksi, jonka pari on niin huonossa kunnossa, että sitä ei pidetä näkyvillä. Aleksanterin seuraava väliaikainen hautapaikka lienee ollut Nekhtanebon rakennuttama hauta Sakkarassa. Siitä kreikkalaiset sfinksit ja muistomerkit. Kun mausoleumi valmistui Aleksandriassa, palsamoitu ruumis siirrettiin sinne.



HAUDASTA LÖYTYNYT KARYATIDI (LÄHDE: WWW.THEAMPHIPOLISTOMB.COM).

nitteli myös valtavan **Hefaistionin** hautarovion Babyloniin. Kastan haudan omistajaksi arveltiin jotakuta Aleksanterin kenraaleista. Roksane ja Aleksanteri IV mainittiin myös tiedotteessa.

Kulttuuriministeriön virallinen tiedote annettiin 22.8. Siinä yritettiin selvittää pääministerin ja pääarkeologin tiedotteiden "ylilyöntien" aiheuttamaa sotkua mm. kieltämällä jyrkästi haudan kuuluminen Aleksanteri Suurelle. Sen sijaan siinä ja sitä seuranneissa mm. arkeologi Katerína Peristérin lausunnoissa korostettiin, että hauta on todennäköisesti ryöstämätön, koska oviaukon ja sfinksien edessä oli sinettinä ehjä muuri. Jostain syystä ei kommentoitu sitä, että sfinkseiltä puuttuivat päät ja siivet. Toinen pää (60 cm) ja osia siivistä löytyi myöhemmin haudan sisältä. Toinen on edelleen kateissa. Aivan ilmeisesti hautaan oli kuitenkin tunkeuduttu jossain vaiheessa, ilmeisesti jo viimeistään myöhäisantiikin aikana, ja vaarallisina pidetyt sfinksit oli silvottu eli "tapettu". Ovikin oli kumollaan sisällä. Kaikista arvoesineistä ryöstetty hauta (marmoriveistokset ja keramiikka-astiat eivät kelvanneet, vaan ne rikot-

tiin) oli myöhemmin täytetty hiekalla ja uudelleen suljettu muurilla. Muurin kivet ovat peräisin hautakummun marmorisesta ympärismuurista.

ENSIMMÄINEN HUONE

Oviaukon pilareiden maalauskoristeista ja ensimmäisen huonetilan lattiamosaiikista löytyi heti yhtymäkohtia Verginan kummun kuningashautoihin. Alkuperäinen ajoitus sai siis tukea. Kun huone oli tyhjennetty hienosta Strymon-joen hiekasta, paljastui lisää koristeita, kuten ruusukkeet, jotka olivat täsmälleen samanlaiset kuin ne ruusukkeet, jotka koristavat Filippoksen kultaista hautauurna. Kreikan muut arkeologit heräsivät vihdoin 3.9. väittämään, että hauta on aivan ilmeisesti ryöstetty jossain vaiheessa ja uudelleen suljettu. Huoneen takaseinänä oli muuri, mutta miehen mentävä aukko vasemmassa yläkulmassa paljasti, että muurin takana on seinä ja oviaukko toiseen huonetilaan. Hiekankuljettajista viimeinen oli varmaan poistunut aukon kautta.

Toista oviaukkoa vartioi kaksi 3,7 m korkeaa naishahmoa, karyatidia, jotka julkaistiin 21.9. Veistosten ulommat kädet pitivät kiinni pitkän vaateen helmasta, kun taas sisemmät kädet olivat ojennettuina toisiaan kohti, kuitenkin kohtaamatta. Torjuivatko ne tunkeutujia vai pitelivätkö ne yhdessä jotain, mahdollisesti seppelettä. Kaikki kädet oli jossain vaiheessa katkaistu ja sepele (ehkä kultainen) viety. Nenät oli myös silvottu. Toinen oli menettänyt kasvonsa lähes kokonaan. Peristerin mukaan tuho johtui pudonneesta kattopalkista, mikä ei vaikuta hyvältä selitykseltä. Karyatidit ovat kuitenkin taas naisymboleja, kuten oviaukon sfinksitkin. Kun tämän tilan täytehiekkä oli saatu pois, alta paljastui lattiamosaiikki.

TOINEN HUONE JA MOSAIIKKI

Pienistä pyöreistä luonnonkivistä tehty mosaiikki on samaa tekoa kuin moni Makedonian Pellan kuuluisista mosaiikeista, jotka kuvaavat osin Aleksanteri Suuren ajan henkilöitä. Koko lattian (4,5 x 3,0 m) peittävää mosaiikkia reunustaa juokseva koira ja uloimpana katkottu monimutkainen meander-nauha. Pinta on keskeltä osittain tuhoutunut, ilmeisesti kulunut puhki ympyrämuotoiselta alalta. Onko hauta siis ollut jossain

Persefonen ryöstö on kautta aikain ollut taiteilijoiden suosima aihe. Vastaan rimpuilevan Persefonen vauhdikkaita kuvauksia löytyy ennen muuta 1600- ja 1700-lukujen maalauksista. Jotkut niistä, samoin kuin esim. Berninin kuuluisa veistos, muistuttavat ällistyttyvästi Verginan seinämaalausta, ikäänkuin olisivat saaneet siitä innoituksensa. Taiteilijat eivät kuitenkaan ole koskaan nähneet sitä. Onko heidän esikuvanaan ollut jokin mosaiikkikopio vai kenties kirjallinen kuvaus antiikista. Tällaisista meillä on muitakin esimerkkejä.

vaiheessa avoimena ja kokoontumispaikkana? Jos on, niin ei varmaankaan kovin kauan, sillä uloimman oviaukon arkkitehtoniset maalauskoristeet ovat säilyneet niin hyvin, että ne eivät ole voineet olla vuosikausia sateiden ja tuulten armoilla.

Mosaiikin aiheena on parivaljakko, jonka edessä kulkee sauvoineen Hermes Psykhopompos (Vainajia saattava) ja jonka vaunuissa ovat Hades (Pluton) ja Persefone. Siis Persefoneen ryöstökö? Kuvaus muistuttaa kyllä suuresti Verginan ns. Persefonen haudan (omistajina mies, nainen ja lapsi) pitkän pohjoisseinän seinämaalausta, mutta ei aivan. Verginan seinämaalauksessa on nimittäin selvästi kysymyksessä Persefonen ryöstö erittäin vauhdikkaasti ja suorastaan mestarillisesti esitettynä. Ryöstetty itse on kauhuissaan Hadeksen lujassa otteessa ja rimpuilee kädet ojossa vastaan. Ystävätär Kyane on vaipunut epätoivoisena maahan jättämään jäähyväisiä. Toisella lyhyellä seinällä äiti Demeter suree tyttärensä kohtaloa. Hermes johdattaa juosten ja sauvallaan ohjaten valjakkoa kohti manalaa. Asialla ovat olleet mahdollisesti ajan kuuluisimmat taidemaalarit **Filoksenes** ja **Nikomakhos**.

Lattiamosaiikki muistuttaa kuitenkin enemmän toista Verginan hautamaalausta, joka löytyi vasta 1987 Filippos II:n äidin Eurydiken haudan valtaistuimen selkänojasta (Andronikos). Siinä Hades ja Persefone ovat aivan ilmeisesti tulossa kaikessa rauhassa ja majesteettisina nelivaljakollaan manalasta maan päälle. Siis kysymyksessä onkin Persefonen palautus manalasta eli jälleensyntyminen. Lattiamosaiikissa Hermes ei ohjaa sauvallaan tietä manalaan, vaan sauva lepää hänen vasemmassa kädessään. Hän askeltaa rauhallisesti siivekkäillä kengillään. Hades pitää Persefonea hellästi vyötäisistä. Persefone hymyilee, tukee oikeaa kättään vaunun etukaiteeseen ja heiluttaa vasenta kättään. Vastaavia kuvauksia löytyy myös attikalaisista vaasimaalauksista. Mosaiikkikin saattaa viitata naisvainajaan.

KOLMAS HUONE JA HAUTA

Seuraava oviaukko, jonka läpi päästiin 12.9. johtaa kolmanteen ja viimeiseen huoneeseen. Senkin ovi oli kumollaan sisäänpäin ja oviaukko oli sinetöity uudella muurilla. Takaseinää vasten oli hiekkatäytetty yli kymmenen metriä, etuseinän oven takana vain pari metriä. Täytetä, jota oli vähemmän kuin edellisissä huoneissa, ei tällä kertaa ollut jokihiekkää, vaan samaa irtomaata, jota on koko hautakumpu. Sortumavaaran vuoksi huoneen tukirakenteet ja tyhjennys otti aikansa. Katon tynnyriholvista putosi kivenpalasia.

Loka-marraskuun taitteessa kaivajatkin jo epäilivät, että hauta on todennäköisesti ainakin osittain ryöstetty. Keskellä lattiaa on kalkkikivilohkareiden reunustama 4 x 2 m laaja syvennys, jossa aikanaan on ilmeisesti ollut puuarkku. Arkussa on ollut vainaja, jota ei ole poltettu.

Seinämaalaukset

Pian viimeiseksi ilmoitetun tiedotustilaisuuden jälkeen ministeriö julkaisi vielä 3.12. kaksi kuvaa seinämaalauksista, jotka olivat ylimääräisen raportin mukaan löytyneet kolmannesta huoneesta (p.o. toisesta huoneesta) katon tynnyriholvia kannattaneen palkiston seitsemästä marmorilevystä. Seinämaalauksista on vain vähän jäljellä. Ne ovat edelleen tarkemman tutkimuksen kohteina. Multispektrikuvat varmasti tuovat maalaukset paremmin esiin. Nyt jo voi todeta, että yhdessä maalauksessa on siivekäs olento (Nike?) joka astuu kohti kolmijalalle asetettua vaasia. Maassa on isompi astia. Kysymyksessä saattaa olla juomauhri. Toisessa maalauksessa keskellä on härkä ja sen molemmin puolin hahmot, joilla on punaiset vyöt ja keltaiset lyhyet lannevaatteet, siis herooinen ja jumalille kuuluva asu. Oikealla puolella on nainen (Artemis? Vai olisiko Olympias?) ja vasemmalla puolella mies, jonka kädessä näyttää olevan salamakimppu (Zeus? Vai rahoista tuttu Aleksanteri Salamankantaja – Keraunoforos? Vai kenties Filippos II). Maalausten merkitys selvinnee myöhemmin. Entä viisi muuta marmorilevyä?

Jäljellä olevat luut ja kallo olivat suureksi osaksi syvennyksessä, mutta ryöstön jäljiltä osaksi sikiin sokin sen ympärillä. Kun ryöstetty hautahuone täytettiin irtomaalla, vainajan luita ei siis siivottu arkkuun. Onko kysymyksessä haudan alkuperäinen vainaja vaiko myöhempi hautaus?

Ministeriön "viimeinen virallinen tiedotustilaisuus" järjestettiin 29.11. Siinä vihdoinkin myönnettiin, että hauta on ryöstetty ja uudelleen sinetöity "kuten on kerrottu jo alusta lähtien". Peristeri kuitenkin painottaa, että mitään merkkejä ei ole varhaiskristittyjen tuhoamisvimmasta ja ikonoklasmista 300- ja 400-lukujen taitteessa, joten hauta lienee ryöstetty jo aikaisemmin. Kaikkien pettymykseksi vainajan luista ei haluttu kertoa enemmän ennen tarkempaa tutkimusta. Lisäksi kerrottiin, että kahdesta etummaisesta huoneesta oli löytynyt runsaasti rahoja Aleksanteri Suuren ajoista aina roomalaisajan 200-luvulle jaa. eli n. 500 vuoden ajalta. Ne liittyvät hautaamiseen ja ryöstöön tai uudelleen sinetöimiseen. Tai ehkä hauta on sittenkin ollut jossain vaiheessa auki. Samoin suuri määrä keramiikan paloja odottaa jatkotutkimuksia. Vanhimmat ovat 300-luvulta eaa. Aleksanteri Suuren ajalta. Katerina Peristeri piti edelleen kiinni siitä, että vainaja on todennä-

köisesti mies. "Olihan haudan laella urosleijona ja sen jalustassa sotaisat kilvet."

LUUT JA HAUDAN OMISTAJA

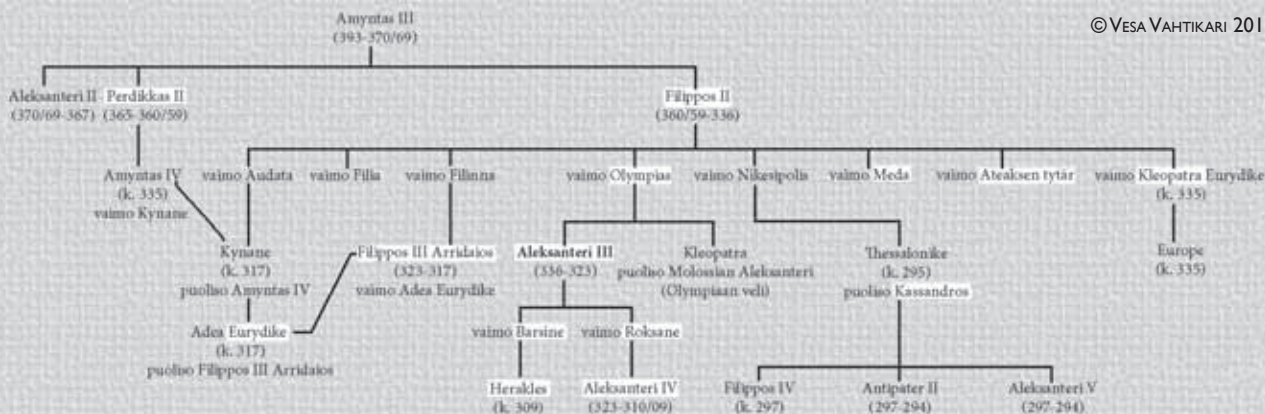
Luista tehdään osteologinen makrotutkimus, joka paljastaa vainajan sukupuolen, koon, kuoliniän jne, mutta ei henkilöllisyyttä. Sitä varten tarvitaan paljon enemmän aikaa vievä DNA-tutkimus, jossa vainajaa verrataan mm. Verginan (poltettuihin) vainajiin sekä muihin Amfipoliksien alueen hauta löytöihin. Aikaahan on ja rahoitus lienee turvattu. Vaikka ei tiedetä, kuka kumpuun on haudattu, jo luiden makrotutkimuksen perusteella voidaan laatia kolmiulotteinen näköiskuva vainajasta. Sitä voi myöhemmin täydentää DNA-tutkimuksella. Menetelmä on sama, mitä poliisit käyttävät murhatutkimuksissaan. Varsin vaikuttava näköiskuva on tehty Verginan haudan Filippos II:n maallisten jäännösten perusteella. Kreikkalaiset itse haluavat suorittaa kaikki tutkimukset. Kansainväliset yhteistyötarjoukset on torjuttu hiljaisuudella.

Tiedostustilaisuuden jälkeen keskustelu löydöstä on aaltoillut vilkkaana sosiaalisessa mediassa. Aleksanteri Suuren äitiä **Olympiasta** on

Aleksanterin lähisukulaisten kohtalo

Olympiaksen toiminnasta seurasi kuolemanrangaistus. Kassandros, joka oli Makedonian väliaikainen hallitsija, voitti "kapinalliset" n. 80 km Thessalonikista etelään sijaitsevassa Pydnassa ja surmautti Olympiaan kivittämällä 316. Samalla häneltä antiikin lähteiden mukaan riistettiin myös oikeus kuninkaalliseen polttohaudaukseen Aigaissa. Ruumis jätettiin kaupungin ulkopuolelle, josta sukulaiset sen ilmeisesti korjasivat talteen hautausta varten. (**Mary Renault** käsittelee näitä tapahtumia fiktiivisen Aleksanteri-trilogiansa viimeisessä osassa *Funeral Games*, 1981.) Amfipoliksien paikallisen perimätiedon mukaan hautakumpu on "kuningattaren hauta".

Olympiaan jälkeen Kassandros surmautti myös Roksanan ja Aleksanteri IV:n Amfipoliksessa 310, kun Aleksanteri oli vasta 12 vuotias. (Verginan ryöstämätöntä "Prinssin hautaa" on pidetty Aleksanteri IV:n hautana. Osteologien mukaan vainaja on alle 16-vuotias. Missä sitten on Roksane?) Epäillään, että Kassandroksella oli sormensa pelissä myös Aleksanteri IV:n velipuolen, Aleksanteri Suuren ja persialaisen ylimysnaisen **Barsinen** pojan **Herakleen** poliittisessa murhassa, jonka toteutti Peloponnesokselle väistynyt **Polyperkhon** 308. Etenkin ajoituksiltaan ristiriitaiset tiedot Herakleen kohtalosta löytyvät antiikin kirjallisuudesta, mutta saattavat olla tekaistuja. Joka tapauksessa Kassandros, joka oli Makedonian Argeadien dynastian sukulainen ja naimisissa Aleksanteri Suuren sisarpuolen **Thessalonikeen** kanssa, katsoi murhien jälkeen olevansa Aleksanteri Suuren ainoa laillinen perillinen, sillä juuri Argeadit olivat tehneet Makedonian akuperäisestä vaalikuninkuudesta käytännössä perinnöllisen. Olihan hän sitä paitsi itse **Antipatroksen** Aleksanteri Suuren Makedonian ensimmäiseksi väliaikaiseksi hallitsijaksi asettaman silloisen hyvän ystävänsä poika. (Antipatrosta ja Kassandrosta on sitä paitsi pidetty myös niinä henkilöinä, joiden suunnitelman mukaan Aleksanteri Suuri myrkytettiin, jos myrkytettiin. Näin ainakin Olympiaksen mielestä. He olivat sitä paitsi ainoita Aleksanterin seuraajista, jotka eivät pitäneet kunniaa Aleksanteri Suuren muistoa.)



ALEKSANTERI SUUREN SUKU (TEKSTISSÄ MAINITUT HENKILÖT KOROSTETTU VALKOISELLA).

pidetty hyvänä naisehdokkaana haudan omistajaksi. (Jotkut "tiesivät", että osteologisten tutkimusten mukaan haudan luut kuuluivat 54 vuotiaalle naiselle.) Häneen sopivat myös "maskuliiniset" ja sotilaalliset aiheet, kuten leijona ja kilvet. Hänet oli karkoitettu kotivaltioonsa Epeirokseen, josta käsin hän yritti 317 Kassandroksen vallasta syöksemän **Polyperkhonin** kanssa vallankaappausta Aleksanteri Suuren väliaikaiseksi seuraajaksi asetettua kehitysvammaista velipuolta Filippos III Arridaios ja tämän poliittisesti ja sotilaallisesti erittäin aktiivista vaimoa Filippos II:n tyttären tytärtä Adea Eurydikea vastaan. Hän toimi Aleksanteri Suuren pojan Aleksanteri IV:n ja tämän äidin Baktrian prinsessan Roksanen puolesta. Filippos surmattiin ja Eurydike pakotettiin itsemurhaan Amfipoliksessä 317. Antiikin lähteiden mukaan heidät haudattiin kuitenkin kuninkaallisiin menoihin Aigaissa. (Verginan ryöstämistä Filippos II:n hautaa, hauta II:sta, on pidetty myös heidän hautanaan, mutta ns. Persefonen hauta on parempi ehdokas.)

Kreikan kulttuuriministeriö katsoi vielä 18.12. aiheelliseksi puuttua keskusteluun ja kieltää väitetyt osteologiset tulokset sekä vainajan yhteydet Olympiakseen. Haudan laella istunut leijona ja sen jalustassa kuvatut sotaisat kilvet sopisivat paremmin miespuoliseen sankariin. Luotettavat tiedot luututkimuksista luvattiin antaa tammikuussa 2015. Spekulaatiot jatkuivat ja jatkuvat edelleen.

Päivää ennen luvattua aikaa ministeriö ilmoitti 19.1.2015 luututkimuksen tulokset. Vahingosta viisastuneena se ei järjestänyt tällä kertaa julkista tiedotustilaisuutta, jossa olisi esitetty taas kiperiä kysymyksiä ja käyty kiivasta poliittisluonteista

keskustelua, vaan julkaisi ainoastaan lehdistötiedotteen. Haudassa oli vähintään viiden vainajan luut sekä eläinluita, mahdollisesti hevosen. Ihmisen 550 luunpalasesta saatiin koottua 157 osaa, jotka sijoitettiin paikoilleen viiteen luurankoon. Yksi vainajista oli yli 60-vuotias nainen pituudeltaan 157 cm. Suurin osa luista kuului hänelle ja ne olivat haudassa n. metrin korkeudella pohjasta. Kaksi rekonstruoitua luurankoa kuului miehille. Toinen oli kuollessaan korkeintaan 45-vuotias ja toinen n. 35-vuotias. Nuoremman 168 cm pitkän luissa, jotka löytyivät alemmalla, oli useita parantumattomia teräaseen viiltoja vasemmassa rintakehässä, niskanikamassa ja vasemmassa solisluussa, joten hänet oli ilmeisesti murhattu. Vanhemman 162-163 cm pitkän oikeassa varttinaluussa lähellä rannetta oli parantunut murtuma. Neljäs vainaja oli vastasyntynyt lapsi, jonka sukupuoli jäi määrittämättä ja viides polttohaudattu aikuinen, jonka sukupuoli ei ollut selvitettävissä säilyneistä vain yhdeksästä pienestä luupalasta. (Missä ovat muut luut? Onko polttohaudattu siirretty jostain muualta? Luista pitäisi nähdä, suoritettiinkö polttaminen välittömästi kuoleman jälkeen.) Ainoa makedonialaisen polttohautauksen saanut saattaa olla haudan alkuperäinen omistaja. Haudanryöstäjät ovat sekoittaneet pahasti luiden järjestyksen. Naisen luissa ei ollut merkkejä pahoinpitelystä, esim. kivityksestä. Hautaukset voivat tietysti olla eriaikaisia. Nyt kiinnostaisi vainajien ajoitus – etenkin keskinäinen ajoitus. Toistaiseksi ei ole annettu mitään tietoa aktiivihiihtäjäajoituksista, jotka kertoisivat ainakin tämän, vaikka absoluuttinen kronologia jäisikin vielä auki.

Viimeinen ryöstö

Oman keskustelunsa sai aikaan kaivausarkkitehti Michális Lefantsísin "viimeisessä tiedostustilaisuudessa" esittämä väite, että britit olisivat olleet vuonna 1916 lordi **Elginin** tavoin laivaamassa hautakummun ja leijonan tuhansia marmorilohkareita Englantiin, mutta bulgariaalaisten ja itävaltalaisien hyökkäyksessä laivat olisivat uponneet Strymon-jokeen. Lisää spekulatiota. Miksi britit olisivat nähneet suuren vaivan tuhansien rakennuskivien rahtaamiseksi keskellä Balkanin sotaa? Pelkkä leijona voisi olla toinen juttu, mutta joukossa oli suuremmaksi osaksi ympärystymuurin kiviä. Aikaisemmin myös kaivauksen arkeologit, Peristeri etunensä, olivat ilmoittaneet löytäneensä merkkejä siitä, että kivet oli siirretty joen uomaan jo roomalaisajalla.

Hautakumpu

Kun vuoden 2014 varsinaiset kaivaukset päättyivät 29.11., kummun magnetometrisiä tutkimuksia jatkettiin ja jatketaan vieläkin. Voisi kysyä: Miksi vasta nyt? Yleensä tällaiset kartoitukset tehdään jo kaivausten alussa. **Grigóris Tsókaksen** suorittama magneettiluotaus ja kolmiulotteinen digitaalinen mallinnus on paljastanut ainakin yhden lupaavan keskittymän, joka saattaa merkitä toista hautaa. Se sijaitsee n. kymmenen metriä länteen löydetystä. Muitakin saattaa tulla vielä esiin, vaikka tulosten mukaan suurin osa kummusta on ihmiskäden koskemattomaa luonnonmuodostumaa. Nämä tulokset vahvistuivat vuoden 2015 tutkimuksissa.

Joukkohauta?

Toistaiseksi ei ole merkkiäkään jonkin taistelun joukkohaudasta, joksi suurta kumpua on myöskin arveltu lähinnä Khaironeian leijonaa muistuttavan Amfipolioksen leijonan vuoksi. Amfipolioksen luona ei ole käyty vastaavaa merkittävää taistelua, mutta matka Filippiin ei ole kovin pitkä, vain n. 30 km itään. Roomalaiset kävivät siellä ratkaisevan taistelun 42 eaa., jossa toisella puolella olivat **Caesarin** murhaajat **Brutus** ja **Cassius** ja toisella hänen "perillisensä" **Antonius** ja **Octavianus**. Leijona ja karyatidi olivat Octavianus/Augustuksen suosikkisymboleja (Olga Palagia).

Spekulointi haudan omistajasta, nyt omistajista, jatkuu. Ministeriön tiedotteessa sitä välitettiin. Nainen voisi olla Aleksanteri Suuren äiti Olympias, mutta hänet kivitettiin kuoliaaksi 59-vuotiaana Pydnassa 316. Kauan sitten löydetty piirtokirjoituskin kertoo hänen siellä olevasta haudastaan. Murhattu nuorempi mies ei ole missään tapauksessa Aleksanteri Suuri. Miehet voisivat olla kaksi Kassandroksen kolmesta pojasta, joista yksi koki väkivaltaisen kuoleman, ehdotettiin. Miksi heidät olisi kaikki haudattu samaan hautaan ja vieläpä samaan hautaan Olympiaksen kanssa, jolta Kassandros kielsi hautauksen? DNA-tutkimus tuo ennen pitkää lisätietoa vainajista ja heidän keskinäisestä sukulaisuudestaan sekä suhteestaan Verginan vainajiin, mutta tuskin ratkaisee vainajien henkilöllisyyttä. Poliisin murhatutkimuksissa parhaat DNA-näytteet on saatu hampaista. Näiden vainajien hampaat ovat kuitenkin lähes täysin hävinneet. Vain naiselta on säilynyt kallo.

VERGINAN UUDET TUTKIMUKSET

Verginastakin kuuluu kummia. Hauta II:n (ns. Filippus II:n haudan) hautauurnasta löydetty luut on uudelleen määritetty kuuluneiksi 41–49 vuotiaalle mieshenkilölle, jonka muutkin tuntomerkit sopivat hyvin Filippus II:lle. Myös urnan kankaanpalat ovat olleet tarkemman tutkimuksen kohteina. Ne eivät olekaan pelkästään luiden ympärille suojaksi kiedottuja kankaita, vaan kysymyksessä on vainajan kasvoja peittänyt purpuramaski. Filippus on käyttänyt maskia mahdollisesti jo eläessään ainakin mysteeriuskonnon rituaaleissa. Samalla ilmoitettiin, että haudan eteishuoneessa olevat 30–34 vuotiaan naisen luut kuuluvatkin todennäköisesti skyyttien kuninkaan **Ateaksen** tyttarelle, joka oli yksi Filippoksen monista "vaimoista", eivätkä vaimoista viimeiselle **Kleopatra Eurydikelle** tai viimeistä edelliselle thraakialaisten getien prinsessa **Medalle**,

joka teki itsemurhan välittömästi Filippoksen murhan jälkeen. Tämä oli skyyttien tavoin taitava ratsastaja ja osallistui sotilaallisiin kuntoharjoituksiin. Hän oli loukannut jalkansa ja ontui, kuten Filipposkin. Huoneesta, Filippoksen hautaan johtavan oven edestä, löydetty aseet, joiden joukossa on eri kokoa olevat pronssiset säärisuojukset, kuuluvatkin siis hänelle eivätkä Filippokselle **Khrysoúla Paliadélin** mukaan.

Vuosien 2012 ja 2013 aikana Verginan hauta-alueelta on löytynyt parikymmentä uutta hautaa, joista ainakin viisi on kuninkaallisia. Nämä tulivat uudelleen median käsittelyyn maaliskuussa 2014 (**Angeliki Kottarídi**). Suurin osa haudoista on ryöstetty ja ne ovat huonosti säilyneitä. Joissakin oli ryöstäjien jäljiltä yksittäisiä esineitä. Haudat saattavat kuulua ainakin osittain Kassandroksen perheelle. Varhaisemmat haudat on yhdistetty Makedonian aikaisempiin kuninkaisiin **Aleksanteri I:een** ja **Perdikkas II:een**. Verginan kuningashautojen antiikin ajan ensimmäiset ryöstäjät ovat olleet antiikin kirjallistenkin lähteiden mukaan Epeiroksen kuninkaan Pyrroksen palkkaamat gallialaisjoukot, jotka jäivät paikoilleen Aigaihin ilman palkkasaataviaan epäonnistuneen Makedonian retken jälkeen 274 eaa. Nämä saattoivat ryöstää myös suuren hautakummun hauta I:n, joka on täysin tuhotu ja tunnistamaton, mutta saattoi näin pelastaa muut haudat hävitykseltä. Olisivatkohan pettyneet hellenistisen ajan palkkasoturit olleet ensimmäisiä ryöstäjiä myös Amfipoliksessa? Angeliki Kottarídi ilmoitti 12.11. vielä Verginan uusimmasta löydöstä. Se on ryöstämätön hauta, joka on kuulunut jollekulle Aleksanteri Suuren aikalaiselle. Hautaesineisiin kuuluvat kullalla silatut pronssivaasi ja pronssiseppele. Jotenkin tämä hauta on säästynyt **Pyrroksen** gallalaisten tuholta.

EPILOGI

Thessalonikissa maaliskuun alussa 2015 järjestetyssä vuosittaisessa Makedonian ja Thraakian arkeologian konferenssissa, jossa perinteisesti käytiin läpi kaikki Pohjois-Kreikan edellisen vuoden kaivaukset, Katerína Peristéri ei halunnut raportoida Amfipoliksien Kastan kaivauksistaan. Hän ilmoitti tutkimusten olevan vielä kesken ja olevansa itse pettynyt "maailmanlaajuisen median aiheuttamaan mielettömyyteen" hänen kaivaustensa osalta. Kuitenkin hänen läheinen työtoverinsa geologi **Evángelos Kamboúroglou**, paleoanthropologian ja speliologian eforian johtaja, toisti, että Kastan kukkula on suurimmaksi osaksi luonnon muodostuma ja että se ei olisi kestänyt Amfipoliksien suuren leijonaveistoksen 15 000 tonnin painoa. Hän siis poisti leijonan haudan omistajaa koskevasta todistusaineistosta. Kongressissa raportoitiin Verginan "pienen rahan" kaivauksista ja uusista löydöistä.

Kaikkien tyrmistykseksi vaalien ja kongressin jälkeen uusi varakulttuuriministeri **Níkos Ksidákis** ilmoitti, että Amfipoliksien kaivaukset ovat jo saaneet osuutensa Kreikan julkisesta rahoituksesta ja että se osuus on ollut poikkeuksellisen suuri. Uutta määrärahaa ei myönnetä.

Kreikan Makedonia on tullut vauhdilla median otsikoihin. Aina välillä muistetaan myös kes-tuosiekkia Aleksanteri Suurta. ■

Tietoja kaivaustuloksista ja interaktiivista verkkokeskustelua löytyy mm. seuraavista osoitteista:

www.theamphipolistomb.com

www.greece.greekreporter.com/?s=Amphipolis

www.ancient-origins.net/amphipolis

www.protothema.gr/amphipolis (kreikaksi)

Ruumiita keramiikkauunissa

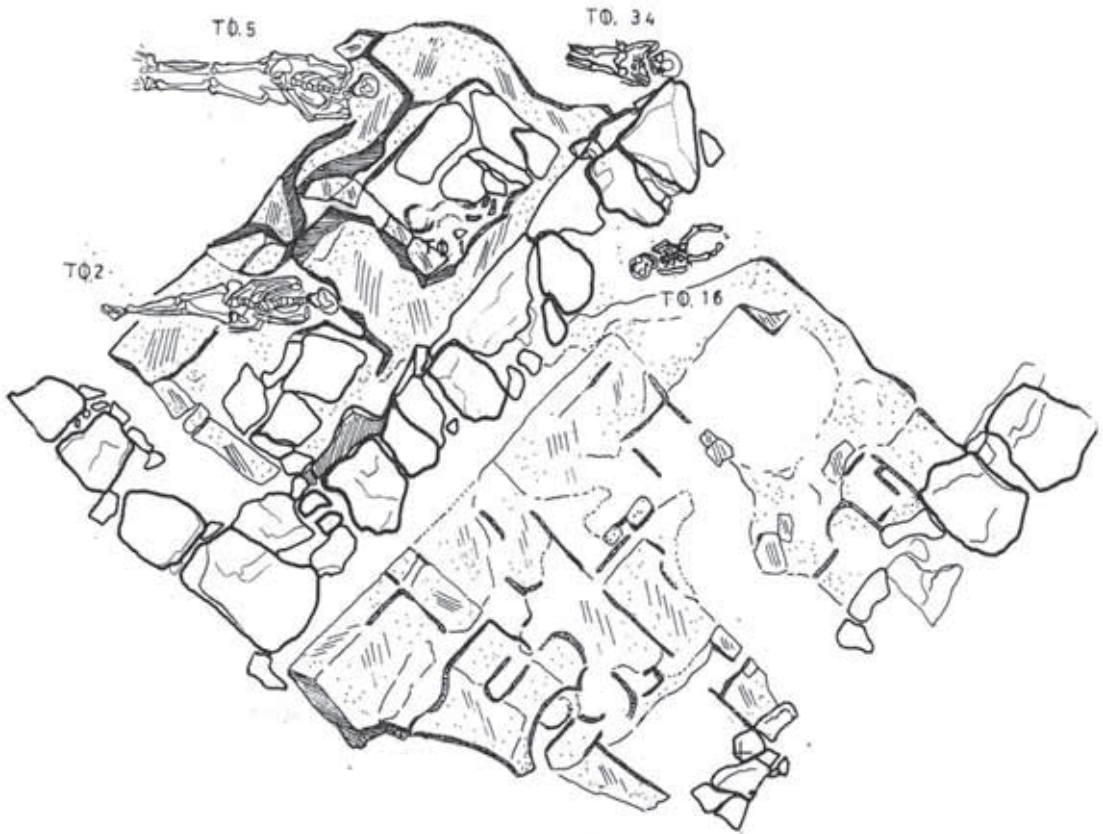
Sain ystävien stipendin sopivasti viime vuoden keväänä, kun olin juuri aloittanut tutkimukset uuden arkeologisen löytöaineiston parissa. Tämä Gourizan nimellä kulkeva kohde tulee muodostamaan kolmannen artikkelin väitöskirjassani, joka pitää sisällään useiden pienempien arkeologisten kohteiden tutkimuksia Kreikan Thesprotiassa. Stipendi on helpottanut tutkimuksiani huomattavasti ja mahdollistanut etenkin lukuisat matkat löytöaineistojen pariin Igoumenitsan museolle ja Gardikin maaseutuvaramastolle.

GOURIZA ON Kokytos-jokilaakson pohjalla pienellä kummulla sijaitseva rakennuskokonaisuus, joka on muodostanut osan kylämäisestä asutuskeskittymästä. Kohteen tekee erityiseksi sekä siihen liittyvät monet eri toiminnalliset funktiot että ajallinen ulottuvuus, joka kattaa ajanjakson myöhäis-klassiselta ajalta aina kristillisiin vuosisatoihin. Varhaisimmassa vaiheessa paikalla sijaitsi keramiikkauuni ja sen toimintaan luultavimmin liittynyt asuintalo. Uunin tuhouttua paikalla valmistettiin oliiviöljyä tai viiniä kalkkikivestä työstetyn kivipuristimen avulla. Viimeisessä vaiheessa kumpua käytettiin hautausmaana ja varhaisemmat antiikin jäännökset

onkin reijitetty keskiaikana kymmenien hautojen toimesta. Nämä haudat, vaikka aiheuttivatkin jonkin verran tuhoa antiikin rakenteille ja kulttuurikerroksille, ovat luultavasti kuitenkin pelastaneet koko arkeologisen kohteen. Muutama vuosikymmen sitten tehdyt voimalliset maanmuokkaustyöt ovat nimittäin pysähtyneet juuri kummun rajalle. Hellenistisen rakennuksen etelämuurit on surutta jyrätty röykkiöksi kummun päälle, mutta ensimmäiset merkit hautauksista ovat keskeyttäneet tuhotyöt. Havainnot hyvin säilyneistä ihmisluista ovat nähtävästi pysäyttäneet puskutraktorit, antaen kouriintuntuvan esimerkin siitä, kumpaa auktoriteettia paikallisen maanviljelijä herkemmin



KUVA 1. SUOMALAISTEN KAIVAUKSET KÄYNNISSÄ (KUVAT: HELI LEHTO JA SARIANNA SILVONEN).



KUVA 2. PIIRROS UUNIN RAKENTEISTA HAUTAUKSINEEN (KUVA: 32. EFORIA).

kavahtaa: arkeologista viranomaista vai ortodoksisista kirkkoa?

Gouriza on mielenkiintoinen tapaus myös suomalais-kreikkalaisen yhteistyön näkökulmasta. Vuonna 2006 ollessani avustamassa magnetometri-mittauksia läheisellä pellolla, vanhempi herrasmiespaimen **Aias** kaasutteli paikalle skootterillaan osoittaen merkitsevästi sormellaan etelän suuntaan. Kreikankielen taitoni ei ollut tässä vaiheessa edennyt vielä **Korhosen** peruskurssia pidemmälle ja niinpä itse asia jäi hiukan epäselväksi. Lähdin kuitenkin seuraamaan nöyrästi skootteria, joka sakean pölypilven taakseen jättäen puikkelehti peltojen välisillä hiekkateillä. Aias pysähtyi lopulta vehreän oliivilehdon laitaan ja hänen sormensa osoitti tällä kertaa matalaa kumpua, joka oli täysin piikkipensaiden ja muun kasvillisuuden peitossa. Kävellessämme yhdessä ympäri kumpua, hän pysähtyi aika ajoin potkimaan muutamaa suurempaa pensaikosta ulos työntyvää kiveä toistellen sanaa "basilika". Tätä hän hoysti vielä viittauksilla hänen isänisänsä..... isänsä

aikaan. Ymmärsin, ettei nyt ollut puhe yrteistä vaan mahdollista kirkkorakennuksesta, joka liittyi oletettavasti hänen esi-isänsä aikoihin?

Kumpu sai näin epävirallisen tunnuksen "uusi basilika" suomalaisen Thesprotia-projektin toimesta. Se päätettiin myös tutkia lähemmin, sillä viereisestä pellosta löytyi lupaava keramiikkakeskittymä. Niinpä kesällä 2007 kummun poikki kaivettiin koeoja. Toisin kuin perimätieto ja paikallistuntemus näyttivät kertovan, pensaiden keskeltä paljastuikin vajaan puolen metrin syvyydellä sijaitsevan antiikin rakennuksen rauniot. Sen löytöaineisto liittyi lähinnä tavanomaisen asuintalon toimintoihin, merkittävimpana löytönä massiivinen kivimortteli. Heinäkuisen kaivausviikon tulokset jäivät lämpiminä mieleen myös Kreikkaa koetelleen helleaallon ansiosta. Kokytoslaaksossa mitattiin ajankohdan lämpöennätys 43 astetta, joka näyttäisi olevan alueella vieläkin voimassa. Kreikan arkeologiset viranomaiset pystyttivät tällöin ystävällisesti suomalaisia varten kankaan suojakatoksen helpottamaan työs-



KUVA 3. RUUMISMITTAUKSIA (KUVA: 32. EFORIA).



KUVA 4. GOURIZAN LÖYTÖJÄ (KUVA: TOMMI TURMO).

kentelyä kuumottavan auringon alla. Heillä itsellään oli kuulemma sopimuksiin kirjattu 38 asteen lämpöraja, jonka jälkeen arkeologisia kaivauksia ei enää tehty. Tuon heinäkuisen viikon osalta arkeologinen toiminta olikin pysähdyksissä suuressa osassa Kreikkaa Kokytos-laaksoa lukuunottamatta (kuva 1).

Suomalaisten osalta kaivaukset saatiin päätökseen heinäkuun lopussa, ja tutkimuksen

painopiste siirtyi tuleviin kenttäkausiin ja uusiin kohteisiin. Kreikkalaiset puolestaan aloittivat kesän lopulla omat tutkimuksensa pontimenaan luultavasti laittomien kaivausten uhka kummalla, jolla oli paljastunut antiikin rakenteita. Tämä ns. pelastuskaivaus oli tarkoitus suorittaa suhteellisen ripeästi muutamassa viikossa. Koko asuinrakennuksen jäänteet olikin saatu jo onnistuneesti kaivettua esiin, kun kummun keskeltä asutuserostuman alta paljastui mittavan (4.5 x 5 m) keramiikkauunin jäännökset. Uunin rakenteisiin liittyi lisäksi hyvin runsas löytömateriaali, jonka kaivaus ja dokumentointi vei aikaa.

Kun lokakuu ja sen mukana ensimmäiset saateet olivat jo saapuneet, uunin sisältä paljastui vielä yksi yllätys. Sen tulipesän rakenteisiin oli haudattu kolme ruumista (kuva 2). Nämä olivat luultavimmin puuarkkuihin tehtyjä yksinkertaisia hautauksia ilman hauta-anteja. Löydöt pitivät sisällään lähinnä rautanauloja, jotka ainoina jäänteinä muistuttivat puuarkkujen olemassaolosta. Hautaukset oli lisäksi suoritettu karkeasti itä-länsi-suuntaisesti viitaten kristilliseen hautaustraditioon. Kaivaukset ulotettiin nyt koko kummun alueella aiempaa huomattavasti syvemmälle, minkä myötä hautoja alkoikin paljastua yhä enemmän. Näiden kaivamiseen liittyvä arkeologinen dokumentaatio on suhteellisen työlästä ja hidasta, mikä venytti kaivauksia entisestään (kuva 3). Vaikka joulun mennessä oli kaivettu esiin jo 14 hautaa, niitä tuntui löytyvän aina vain lisää. Talven tullen työt oli kuitenkin pakko keskeyttää. Seuraavan kevään ja alkukesän aikana kaivaukset taas jatkuivat kunnes viimeinenkin hauta numero 34 oli saatu kaivettua. Näin Aiaksen pari vuotta aiemmin esittämä tutkimushypoteesi esi-isiensä basilikasta olikin saanut yllättävää todistusvoimaa, sillä on hyvin luultavaa, että tämän kristillisen hautausmaan läheisyydessä sijaitisi pieni kirkkorakennus tai kappeli. Sen rauniot lymyävät edelleen jossakin läheisen oliivilehdon tai pellon uumenissa.

Kaivaukset tuottivat siis hyvin runsaan ja monipuolisen löytöaineiston. Ongelmana oli, että se jakautui saman kohteen osalta kahteen eri osaan: suomalaisten ja kreikkalaisten kaivamaan. Kreikan kulttuuriministeriö ratkaisi asian yllättävän johdonmukaisesti, sillä koko kohteen tutkimus- ja julkaisu-oikeudet myönnettiin suomalaisille, jotka olivat ensimmäisenä olleet kohdetta tutkimassa. Niinpä minulle, joka alun perin olin saanut projektilta mahdollisuuden tutkia koe-

jan suhteellisen suppeat ja vaatimattomat löydöt, muodostui hyvin laaja ja ennen kaikkea hieno löytökokonaisuus. Se pitää sisällään hyvin säilyneitä keramiikka-astioita, kangaspuun painoja, kolikoita ja muita metalliesineitä sekä niin oliiviöljyn/viinin tuotantoon kuin keramiikkauuniin käyttöön liittyviä välineitä (Kuva 4). Tämän materiaalin tutkimus tuli vaatimaan myös huomattavasti suunniteltua pidemmän tutkimuskauden löytöaineiston parissa.

Igoumenitsan museon tiloissa sijaitsee kaivausten hienoin löytömateriaali, joka kattaa uunin sisältä löytyneen suljetun löytökokonaisuuden. Se pitää sisällään etenkin suuren määrän pienoisastioita, jotka ajoittuvat varhais-hellenistiseen aikaan. Vierailut museolle ovat olleet aina miellyttäviä, sillä käyttööni on myönnetty oma tutkimushuone, jonne löydöt on pyynnöstäni järjestetty. Samoin apunani on ollut myös paikallinen konservattori, joka on käyttänyt lukemattomia työtunteja löytöjen puhdistamiseen ja niiden yhteenkokoamiseen. Aina tarpeen vaatiessa olen voinut käydä kiertelemässä museon kokoelmien parissa etsimässä paralleleleja keramiikka- ja kolikkoaineistolle. Igoumenitsan uuden arkeologisen museon näyttelyosasto on koottu hyvällä näkemyksellä ja on ehdottomasti vierailun arvoinen, mikäli sattuu näillä Kreikan nurkilla matkustamaan. Hiukan alakuloisen vaikutelman antavat museon alakerrassa uutuuttaan hohtavat tutkimustilat ja -laitteet, joiden käyttöön nykyisen talouskriisin johdosta ei ole juurikaan varoja.

Toinen keskeinen paikka Gourizan löytöjen tutkimuksen osalta on Kokyto-laaksossa sijait-

seva eforaatin paikallisvarasto, missä säilytetään myös valtaosaa Theprotia-projektin kenttäkausien aikana kerätyistä löydöistä. Rakennus on entinen maaseutukoulu, joka sijaitsee loivasti laakson pohjalta nousevalta rinteellä pienen Gardikin kylän reunalla. Vuosien saatossa täällä on vieraillut moninainen joukko suomalaisia tutkijoita keskitymässä kukin oman erikoisalansa materiaaliin. Gardikin kahviloissa minulta saatetaan vieläkin kysellä esim. vaaleasta teetä juovasta suomalaisnaisesta (ilmeisesti luututkija **Vivi Deckwirth**). Samoin läheisen Dafnoulán kylän bensa-asemalla muistetaan aina tiedustella **Yanniksen** vointia? Tällä oletettavasti viitataan **Björn Forsénin** nykykuntoon. Koululla kohtaamiset paikallisten asukkaiden kanssa rajoittuvat lähinnä vuohiin, jotka ovat selvästi panneet merkille viime aikaisen arkeologisen tutkimuksen hiipumisen alueella. Nämä viisaat eläimet eivät näytä osoittavan minkäänlaista kunnioitusta suomalais-ugrilaisen habituksen omaavaa muukalaista kohtaan. Käsien villistä heiluttelusta ja huutelusta mitään piittaa-matta ne pistävät surutta suuhunsa niin koulurakennuksen reunustalle istutetut ruusut kuin muutkin arvopensaat. Kaiken kaikkiaan koulu on siis ihanteellinen paikka keskittyä yksinomaan vain omiin asioihinsa ja tutkimuksiinsa (kuva 5).

Toisin saattavat asiat olla aina kuohuvassa Ateenassa, missä vierailin viimeksi helmikuussa tekemässä kirjastotutkimusta. Äärimmäinen kurinalaisuus on onneksi erityisesti suomalaisiin tutkijoihin yleisimmin liitettävä ominaisuus, joka helpottaa keskittämään mielenkiinnon lähinnä kirjaston kokoelmiin. Lisäarvoa tuo lisäksi runsas



KUVA 5. GARDIKIN VARTIJA JA GARDIKIN TUTKIMUSFASILITEETIT KÄYTÖSSÄ (KUVAT: TOMMI TURMO).



KUVA 6. GOURIZAN LÖYTÖJÄ: VASEMMALLA DEMETER-JUMALATTAREN KASVOT ELEAN KAUPUNGIN KOLIKOSSA. OIKEALLA KAIVERRUS KUPIN POHJASSA. Λ, Δ, Ν, Π? (KUVAT: TOMMI TURMO).

museotarjonta, joista etenkin uusi Agora-museo jaksaa edelleen ihastuttaa. Urbanin Ateenan ja maaseudun rauhaa henkivän Kokytos-laakson välillä saattaa joskus löytyä mielenkiintoisia linkkejä. Heti museon sisäänkäynnin jälkeen lattiassa lasin alla on esimerkki ateenalaisesta rakennusten perustuksiin tehdystä rakennusuhrista pienoisastioineen. Vastaavanlainen uhri löytyi Gourizasta muurin alta osin tuhoutuneen uunin rakenteisiin piilotettuna.

Gourizan löytömaterialin tutkimukset ovat edenneet jo pitkälle. Suunnitelmissani on tehdä vielä yksi matka Gardikiin tulevan alkukesän aikana. Minulle on annettu myös mahdollisuus esitellä keramiikkauunia ja sen löytöjä toukokuussa järjestettävässä Epiros-konferenssissa (VIth Colloquium Southern Iliria and Epirus in Ancient times Tirana 20-23th May 2015). Gourizan arkkitehtuuriin ja löytömaterialiin liittyvä artikkeli julkaistaan näillä näkymin Thesprotia Expeditionin viimeisessä niteessä (IV).

Epilogina, ja toivottavasti myös viimeisenä käänteinä Gourizan kenttätutkimuksiin, mainittakoon vielä kaivauslupa, jonka turvin voimme saattaa loppuun keramiikkauunin tutkimukset. Ne jäivät uunin polttokammion osalta kesken, koska hautausten suuri määrä luultavimmin pakotti keskittämään kaivauksen resurssit näiden tutkimukseen. Tavoitteenamme on nyt dokumentoida kokonaisuudessaan uunin rakenteet mahdollisimman hyvin sekä saada lisänäyitteitä tulipesän sisään hautautuneesta keramiikasta. Tutkimuksille kummun alueella voidaan ehkä näin laittaa piste ja palauttaa oliivilehdon alueelle bukolinen rauha (kuva 6). ■

FM Tommi Turmo on Suomen Ateenainstituutin ystävät ry:n vuoden 2014 stipendiaatti. Hän valmistelee väitöskirjaa otsikolla: "The destruction of Epirus. Rewriting the regional history on the basis of a systematic investigation of archaeological data".

Johannes Sundwallin rooli Lineaari B:n selvittämisessä

Suomen Ateenan-instituutti järjestää vuosittain Stiftelsen för Åbo Akademin tuella Johannes Sundwall -luennon. Sen pitäjä on aina kansainvälisesti ansioitunut tutkija, jolla on joko merkittävä linkki suomalaiseen antiikintutkimukseen joltai jonka tieteellinen työ liittyy Sundwallin tieteelliseen tuotantoon. Seitsemännen luennon piti professori em. Bernard Knapp Glasgow’n yliopistosta, ja hänen aiheensa oli itäisen Välimeren pronssikautiset kuljetusastiat. Instituutin johtaja esittelee ennen luentoa Sundwallin uraa, ja tänä vuonna valitsin aiheekseni hänen työnsä liittyen Lineaari B:n tulkinnassa. Aihe olikin poikkeuksellinen mielenkiintoinen, ja sen pohjalta syntyi myös tieteellinen artikkeli, joka ilmestyy Arctoksessa vielä tänä keväänä.

JOHANNES SUNDWALL (kuva 1) toimi Åbo Akademin professorina vuodesta 1919 siihen saakka kunnes hän siirtyi eläkkeelle 1945. Hän oli yksi tuotteliaimmista ja monipuolisimmista suomalaisista antiikintutkijoista aivan 1900-luvun alkupuolelta 1960-luvulle saakka. Hänen ensimmäinen Kreikan pronssikautisiin Lineaari A ja B -teksteihin liittyvä julkaisunsa on vuonna 1914 ilmestynyt 36-sivuinen yhteenveto siitä, mitä tästä aiheesta oli siihen mennessä mahdollista tietää. Hänen toinen julkaisunsa ilmestyi seuraavana vuonna Saksan arkeologisen instituutin vuosijulkaisussa (*Jahrbuch*), ja siinä on lopussa kahden sivun mittainen analyysi Tirynsin pronssikautisen keramiikan Lineaari B -teksteistä (kuva 2). Vaikka Sundwallin artikkeli on ensimmäinen julkaisu Tirynsin teksteistä, se on lähes täysin häipynyt tuntemattomuuteen. Palaan tähän tekstiin vielä lopussa uudelleen.

1920-luvulla Sundwall julkaisi useita tutkimuksia aihepiiriin liittyen, mutta tutkimusta hidasti **Arthur Evansin** olematon julkaisuvauhti: Knossoksen kaivauksissa oli löytynyt yli 3 000 savitaulua ja fragmenttia, mutta 1930-luvulle tultaessa Evans oli julkaissut niistä vain neljätoista teoksessaan *Scripta Minoa I* (1909). Sundwall oli Kreetan matkallaan vuonna 1913 saanut käsiinsä savitauluja Knossoksesta ja kopioinut niiden tekstit. Lähes 20 vuotta myöhemmin Sundwall oli

selvästi saanut tarpeekseen Evansin hidastelusta ja hän julkaisi 38 savitaulun tekstit vuosina 1932 ja 1936. **John Chadwick** raportoi vuonna 1958, että Evans oli harmissaan Sundwallin julkaisuisista, mutta mielestäni Evans saa syyttää vain itseään tapahtuneesta.



KUVA 1. SUNDWALL NUORENA TUTKIJANA ATEENASSA SYNTAGMAN AUKIOLLA TOUKOKUUSSA 1913 (ÅBO AKADEMIS BILDSAMLINGAR).



KUVA 2. J. SUNDWALL, "DIE KRETISCHE LINEARSCHRIFT", JAHRBUCH DES DEUTSCHEN ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUTS 30 (1915) 41–64.

Sundwall oli myös yksi niistä kymmenestä tutkijasta, jotka vastasivat nuoren amatööritutkijan **Michael Ventrisin** joulukuussa 1949 kahdeksatoista kansainvälisesti tunnetulle asiantuntijalle lähettämiin kysymyksiin siitä, kuinka olisi parasta edetä Lineaari B:n arvoituksen ratkaisemisessa. Kysymysten tarkoitus oli kartoittaa, mitä nämä tutkijat ajattelivat savitaulujen kielestä ja sen taivutuksesta ja siitä, mikä voisi olla Lineaari A:n, B:n ja kyproslaisen tavukirjoituksen välinen suhde. Yhteenvetona voi todeta, että nämä kymmenen tutkijaa eivät olleet yksimielisiä juuri mistään. Esimerkiksi tutkijoiden esittämät arvioit siitä, mitä äänneasua kukin Lineaari B:n tavu vastasi, ovat lähinnä osoittautuneet jälkeen päin vain kyproslaisiin tavuihin perustuviksi arvauksiksi.

Chadwick ja Ventris ovat tietenkin parhaat asiantuntijat arvioimaan eri tutkijoiden merkitystä Lineaari B:n lopullisessa ratkaisussa, joten suora käännös heidän tekstistään on paikallaan:

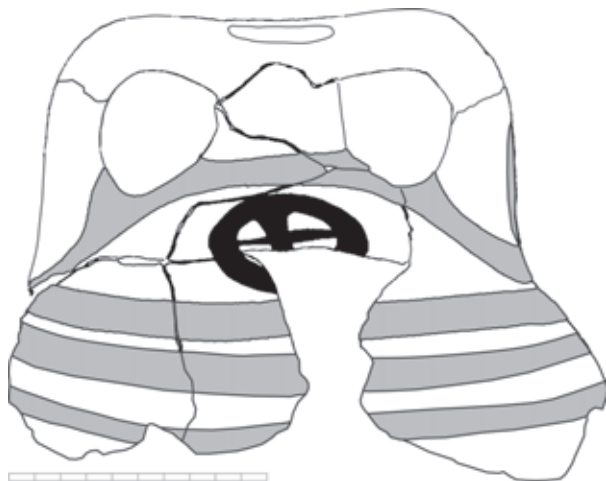
Puolen vuosisadan aikana 1901–1951 tehtiin jatkuvia yrityksiä [ratkaista Lineaari B:n arvoitus] ja siihen osallistui niin hyvämaineisia tutkijoita, lahjakkaita amatöörejä kuin eksentrisiä henkilöitä arkeologian hourupäiseltä äärilaildalta. Suurin osa näistä seurasi Evansin esimerkkiä ja piti 'hieroglyfejä', Lineaari A:ta ja Lineaari B:tä (ja

jopa Faistoksen kiekkoa) saman kielen erilaisina ilmauksina; suurin osa heistä otti lähtökohdakseen 'minolaisten' merkkien ja Kyproksen kreikan kirjoittamiseen käytetyn klassisen tavukirjoituksen yhtäläisyydet (jonka tavujen äänneasut tunnettiin 1870-luvulta lähtien); ja kaikki yrittivät lukea savitauluja jo tunnetun kielen perusteella. Mahdollisten ehdokkaiden etsintä levittäytyi absurdin laajalle alueelle ja niihin kuuluivat heetti, egypti, baski, albania, slaavikielet, suomi, heprea ja sumeri. Lukuun ottamatta Evansin omaa työtä lähes kaikki yritykset käsitellä tekstejä ennen vuotta 1944 voidaan turvallisesti ja säädyllisesti unohtaa. Merkittäviä poikkeuksia ovat Cowleyn artikkeli (vuodelta 1927) [...]; ja Sundwallin pitkä sarja artikkeleita, jotka ulottuvat vuodesta 1914 nykyhetkeen." Ventris & Chadwick, Documents in Mycenaean Greek, 1956, s. 12.

Näin jälkeen päin voimme tietysti spekuloida, olisiko Sundwall voinut olla yksi niistä tutkijoista, joiden rooli Lineaari B:n ratkaisussa olisi ollut suurempi, jos vain Knossoksen koko materiaali olisi julkaistu ajallaan. Tämän riittävydestä voidaan olla monta mieltä: Chadwick itse katsoi, että Knossoksen materiaali pelkästään ei olisi ollut tarpeeksi laaja ja että Pyloksen vuonna 1939 löydetty savitauluarkisto oli ratkaisevan tärkeä.

Nykyisen tutkijasukupolven ei pidä unohtaa tutkimuksen pioneereja. Sundwallin arvostus aikalaisten silmissä käy hyvin esille hänen 80-vuotisjuhlakirjassaan (1958): sen kirjoittajat ovat nykyisin hyvin tunnettuja nimiä, kuten esimerkiksi **Emmett Bennett**, **Carl Blegen**, **John Chadwick**, **Pierre Chantraine**, **Spyridon Marinatos**, **George Mylonas**, **Nikolaos Platon**, **Giovanni Pugliese Carratelli** ja **Agnès Xenaki-Sakellariou**.

Näin lopuksi on syytä palata vielä Tirynsin keramiikan teksteihin (kuva 3). Sundwallin raportti perustuu valokuviin, jotka **Kurt Müller** antoi hänen käyttöönsä. Osa Tirynsin varhaisesta kaivausmateriaalista katosi toisen maailmansodan aikana, joten halusin selvittää, mihin Sundwall perusti tutkimuksensa ja olisiko hänellä voinut olla käytössään valokuvia, jotka ovat sittemmin kadonneet – pystyin kuitenkin lopulta löytämään kaikki Müllerin negatiivit Saksan arkeologisen instituutin arkistosta. Artikkelissani käyn myös läpi sen, miten uusin tutkimus on edennyt Sundwallin ensimmäisten askelten jälkeen. Emmett Bennett on v. 1986 ehdottanut, että monet Tirynsin ja Theban keramiikka-astiat on tehty samassa työpajassa, ja tämä tosiaan näyttää todennäköiseltä myös uusien luonnontieteellisten analyysien perusteella: tekstien käsiala-analyy-



KUVA 4. YKSI TIRYNSIN MYÖHÄISIMMISTÄ KULJETUSASTIOISTA 1200-LUVULTA EAA. – TEKSTI ON VAIN YHDEN TAVUN MITTAINEN, KA, JA SE ON LUULTAVASTI VALMISTUTTAJAN NIMEN ENSIMMÄINEN TAVU (JARI PAKKANEN).

sien tulosten yhdistäminen keramiikan materiaalitutkimukseen antaa aiheen esittää, että tämä kyseinen työpaja toimi monen sukupolven ajan ja että kuljetusastioiden tekstien kirjoittaminen jatkui 1200-luvun puolelle eaa. vastoin monen tutkijan kantaa (kuva 4). ■

Lisätietoa:

B. Forsén, "Suomen Ateenan-instituutin uusi luentosarja", *Helikon* 2, 2006, 6–8.

J. Pakkanen, "A Reappraisal of the First Publication of Stirrup Jar Inscriptions from Tiryns by Johannes Sundwall: Photographs, Lost Sherds and the 'A-Nu-To/No-Di-Zo Workshop'", *Arctos* 38 (2014) 251–267.



KUVA 3. TIRYNSIN KAKSI SUNDWALLIN DOKUMENTOIMAA FRAGMENTTIA YHDISTETTYNÄ: SAKSAN ARKEOLOGISEN INSTITUUTIN NEGATIIVEIHIN PERUSTUVA FOTOMONTAASI – TEKSTI ON NIMEN ALKUOSA, A-NU- (JARI PAKKANEN).

Kirjailijan jalanjäljillä

Kirjallisuutta kehitettiin kafenioissa ja salongeissa

Kreikankielisen käsitteen *filologikó kafenío* (φιλολογικό καφενείο) suora käännös suomeksi olisi filologinen kahvila. Myös kreikan kielessä nimityksellä viitataan tässä tapauksessa kuitenkin kirjallisuutta käsitteleviin keskusteluihin. Kafenio on Kreikan kulttuurihistoriassa niin tärkeässä asemassa, että nimitys kahvila ei ole mielestäni tarpeeksi suuntaa-antava käsite.

KAFENIOSSA SISUSTUS ON yksinkertainen: niissä oli pienet pyöreät pöydät ja puiset tuolit, jotka ovat säilyneet kreikkalaisessa katu-kuvassa nykypäivänäkin. Perinteisimpiin kafenioihin oli pääsy vain miehillä, ja niissä istuttiin pitkään kreikkalaisen kahvin tai alkoholijuomien ääressä. Niillä oli suuri merkitys sosiaalisesti, sillä tarkoitus ei ollut istua yksin paikan antimien äärellä vaan löytää keskustelukumppaneita ja jakaa ajatuksia. Tämän vuoksi valitsen suomenkieleksi vastineeksi nimityksen *kirjallisuuskafenio*. Kreikankieliselle käsitteelle *filologikó salóni* (φιλολογικό σαλόνι) on jo olemassa suomenkielinen nimitys *salonki*.

nostavista asioista. Ne olivat toisaalta boheemia elämää viettävien taiteilijoiden kantapaikkoja ja toisaalta lepopaikkoja työssäkäyvien vapaa-tunneiksi. Monet kafeniot väriytyivät poliittisesti, sillä niihin kokoontuivat tiettyjen puolueiden edustajat ajamaan asiaansa. Kaupungin asukkaat saivat tietoa eri puolueiden linjoista eri kafenioissa vierailemalla. Niissä myös hierottiin kauppooja, sovittiin työpaikoista ja autettiin ystäviä hädässä. Tarjolla oli kreikkalaista kahvia ja perinteisiä paikallisia alkoholijuomia. Näiden antimien tarjoilu on kafenion perustamisen edellytys Kreikassa vielä tänä päivänäkin. Perinteisimpiin kafenioihin hyväksyttiin vain vanhemmat miehet, mutta pikkuhiljaa opiskelijat loivat oman kafeniokult-

ATEENAN KAFENIOT JA NIIDEN MERKITYS

Kafeniot olivat vahvasti läsnä nykykreikkalaisen elämässä. Niiden kukoistuskausi ajoittui vuosisadan vaihteeseen, kun kaupungistumisen alku oli kiivaimmillaan ja kokoontumispaikkoja tarvittiin jatkuvasti lisää. Niiden mallina olivat jo aiemmin Ranskassa kehittyneet Pariisin Montmarten kirjallisuuskahvilat, joissa Kreikassakin tunnetut kirjailijat **Paul Verlaine**, **Charles Baudelaire** ja **Jan Moreás** viettivät aikaansa. Euroopassa matkustelleet kreikkalaiset toivat Pariisissa ja muualla Euroopassa omaksumiaan vaikutteita kotimaahansa, ja kahviloita kuvailtiin usein sanomalehdissä.

Kafeniot tarjosivat tilan kaikille yhteiskuntaluokille olla yhteydessä toisiinsa ja keskustella pienemmissä ja suuremmissa ryhmissä heitä kiin-



Jean Moreás (lähde: Wikimedia Commons).



PIRROS: ERION KAPAJ.

tuurinsa ja perheetkin ilmestyivät pöytien ääreen. Perinteiset kafeniot alkoivat harventua katukuvassa toisen maailmansodan jälkeen, vuosina 1945–1955.

Ensimmäinen ateenalainen kafenio oli *Oréa Ellás* (Ωραία Ελλάς), jota kutsuttiin kansan keskuudessa ”yleisen mielipiteen ylimmäksi tuomioistuimeksi”. Se perustettiin jo sinä aikana, kun Kreikka oli vielä Ottomaanien valtakunnan osa. Se sijaitsi katujen Ermú ja Aíolu kulmassa. Se oli aikansa poliittinen keskus ja ainut paikka Ateenassa, missä pääsi lukemaan myös ulkomaisia sanomalehtiä. *Oréa Ellás* oli monta kertaa tapahtumien keskipisteessä, sillä kritiikki kuningas Otto I:stä kohtaan sai usein alkunsa sen tiloissa ja hovin vastustajilla oli tapana kokoontua siellä. Se oli myös aikansa kirjailijoiden kantapaikka, ja **Papakóstas** kirjoittaakin, että sen toiminnan loppuminen vuonna 1879 päätti kokonaisen aikakauden Kreikan historiassa: toisaalta suurten sisäisten muutosten, liikkeiden ja uskaliaan liikehdinnän aikakauden ja toisaalta Ateenan romanttisen koulukunnan aikakauden. Alkoi Uuden Ateenan koulukunnan ja realismin aika.

Neljänkymmenen vuoden jälkeen, joiden ajan *Oréa Ellás* kokosi kirjallisuuden ystävät

pöytiensä ääreen, uudeksi kirjallisuuskafenioiksi nousi kafenio *Giannopúlu* (Γιαννοπούλου). Se sijaitsi katujen Stadiu ja Katageórgi Servías kulmassa, Giannopúlu-perheen asuttaman kerrostalon alakerrassa. Se oli Ateenan romanttisen koulukunnan ja Uuden Ateenan koulukunnan kohtaupaikka. Sen pöytien ääressä viettivät aikaansa sekä romanttisen kirjallisuuden viimeinen johtohahmo Ahilléas Paráshos (Αχιλλέας Παράσχος 1838–1895) että nuoremman kirjallisuussukupolven, myöhemmin myös 1880-luvun sukupolvena tunnetun, edustajat **Kostís Palamás**, **Geórgios Drosínis** (Γεώργιος Δροσίνης 1859–1951), **Geórgios Surís** (Γεώργιος Σουρής 1853–1919), **Harálampos Ánninos** (Χαράλαμπος Άννινος 1852–1934) ja **Grigórios Ksenópoulos** (Γρηγόριος Ξενόπουλος 1867–1951).

Kafenio *Zaharátu* (Ζαχαράτου) avattiin vuonna 1888 Ateenan nykyiseen ydinkeskustaan Syntagma-aukiolle. Sen merkitys oli enemmän poliittinen, mutta mahdollisesti jo pelkän sijaintinsa vuoksi myös kaupungin taiteilijat kokoontuivat sinne aika ajoin. Geórgios Surís loi sille kirjallisuuskafenion maineen valittuaan sen kantapaikakseen ja kutsuttuaan vanhoilla päivillään ympärilleen päivittäin kaikki kyseisen aikakauden kirjailijat. Vilkas vuosi kafenion toiminnassa oli myös 1904, jolloin Ranskassa toiminut alun perin kreikkalainen runoilija Zan Moreás (Ζαν Μωρεάς 1856–1910) vieraili maassa ja vietti päivänsä *Zaharátun* tiloissa.

Vuonna 1897 hävityn sodan jälkeen tarve kehittyä henkisesti oli kaikilla taiteilijoilla suuri. Tätä aihetta puitiin paljon nykyisen Monastirakin katujen Praksitélus ja Evripídu –kulman kafeniassa nimeltä *Bavéa* (Μπαβέα). Sen omistivat veljekset, jotka olivat kotoisin Kíthiran saarelta. Sinne kokoontui **Konstantínos Hatzópulosin** *Téhni*-lehden ympärille muodostunut piiri. *Bavéa*

oli kirjallisuuskafenion roolissa juuri lehden ilmestymisen ajan 1898–1899, ja menetti kirjailija-asiakkaansa lehden lopetettua toimintansa.

Deksamenín aukiosta tuli moneksi vuosikymmeneksi Ateenan taidepiirien keskeisin kokoontumispaikka. **Kóstas Várnalisin** voidaan katsoa tuoneen kirjallisuuserinteen kyseiselle aukiolle, sillä hän sai paljon huomiota osakseen perustamalla kirjallisuuslehden *Propílea* (Προπέλαια) ja houkutteli siten kirjailijapiirit hänen suosimaansa kafenioon aukion itäpuolelle. Várnalisin muistelmista saamme tietää, että kafenion omisti mies, jota kutsuttiin Giánnis-sedäksi, ja että kaikki pitivät aukion kafenioista eniten juuri hänen paikkaan. Häntä suosittiin ystävällisen palvelun vuoksi, mutta myös siksi, että hänen kreikkalainen kahvinsa maksoi kymmenen drakhman senttiä, kun vastapäisessä kafeniassa hinta oli viisitoista senttiä. Hän kuvaa kafeniota muistelmissaan näin:



KONSTANTÍNOS HATZÓPULOS.



KOSTIS PALAMÁS TYTTÄRENSÄ NAUSIKÁN KANSSA ASKLIPÍΟΥ-KADUN ASUNNON ULKO-OVELLA. (LÄHDE: ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΣΑΛΟΝΙΑ ΚΑΙ ΚΑΦΕΝΕΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ 2011, s. 88.)

Deksamení oli tuolloin luonnollisen kaunis. Portaat eivät olleet marmorista, kaikki ei ollut kivettyä eivätkä sitä ympäröineet rautaisen kalterit. Sen kätköissä tunsii olevansa kaukana kaupungin kiireestä. Sitä ympäröivät korkeat koivut, Ateenan komeimmat, jotka loivat leppoisan varjon nykykreikkalaisen kirjallisuuden edustajien ylle. Sen keskellä pieni vesilähde lopisi päivin ja öin ja kuulosti kirjailoiden korviin kuin pikkulintujen laululta. Syksyisinä öinä, kun pohjoistuuli puhalsi ja koivujen kellastuneet lehdet lentelivät pöytien yllä, tuo samainen lähde sai erilaisen melanholisen sävyn ja melkein pelotti minua.

Deksamenín kafenion pöytien ympärille kokoon-tui myös Konstantínos Hatzópulosin ystäväpiiri **Andréas Karkavítsas**, **Miltiádis Malakásis**, **Pávlos Nirváνας**, **Ioánnis Gripáris** ja **Lámbros Porfíras** sekä paljon muita tunnettuja kirjailijoita, myöhemmin mm. **Níkos Kazantzákiskin**. Hatzópulosin ystäväpiirin tiedetään kokoon-tuneen usein myös leipomoon nimeltä *Áriston* (Αριστον) Stadiu-kadulle.

Bavéassa oli viettänyt aikaansa myös kirjailija **Stéfanos Martzókis** (Στέφανος Μαρτζώκης 1855–1913), joka vuosisadan vaihteessa joutui etsimään uuden kantapaikan ja päätyi lopulta kafenioon nimeltä *Néon Kéntron* (Νέον Κέντρον). Siitä muodostui hänen johdolla Ateenan mer-

kittävin kirjallisuuskafenio 1910-luvun vaihteessa, sillä kaikki tunsivat olonsa kotoisaksi hänen leppeässä seurassaan ja nauttivat mahdollisuudesta kuunnella hänen oppineita puheitaan. Juuri tämän ajanjakson Hatzópulos asui Saksassa. Martzókisille tärkeitä aiheita olivat uudet suuntauksukset ja etenkin futurismi sekä taiteen etiikka. Martzókis myös puhui Palamásin vaikutusta vastaan. Ksenópulosin muistelmista saamme tietää, että Martzókis ja Palamás eivät olleet hyvissä väleissä, sillä Martzókis ei kokenut Palamásin arvostavan tarpeeksi hänen runouttaan. Tämä saattaa olla syynä sille, että Hatzópulosin ystäväpiiriä ei löydy Néon Kéntronin muuten pitkälti vieraslistalta. Balkanin sotiin mennessä, kun Martzókisista oli aika jättänyt, elämä kafeniassa alkoi hiljentyä.

Deksamenín lisäksi kirjailijat kokoontuivat kafenioihin *Etolokarnanía* (Αιτωλοακαρνανία) ja *Mávros Gátos* (Μαύρος Γάτος, ”musta kissa”). Niiden vakiovieraisiin kuului myös myöhemmin erittäin tunnetuksi tullut runoilija **Kóstas Kariotákis**. *Etolokarnaniassa* toimi 1910-luvulla sosialistinen liike *Socialistikón kentrón*, johon kuuluivat monien muiden kirjailijoiden lisäksi myös Konstantínos Hatzópulos ja hänen veljensä **Mítsos Hatzópulos**. Liikkeen jäseniin kuului myös monta muuta henkilöä, jotka myös Hatzópulosin vaimon **Sannyn** muistelmien perusteella kuuluivat Hatzópulosin sosialistiystäviin. Kokouksia pidettiin kafenion parvela, jonne kuljettiin puisia portaita pitkin. Parvi pidettiin kokousten ulkopuolella lukittuna, ja sen avaimet olivat järjestön sihteerin hallussa. Poliitiikan lisäksi siellä puitiin myös kirjallisuutta.

Mávros Gátos toimi vuosina 1917–1922, joista ensimmäiset olivat Hatzópulosin viimeiset elinvuodet, jotka hän vietti Ateenassa ennen perheen kohtalokasta laivamatkaa. Se sijaitsi Asklipíu-kadun ja Akadimías-kadun risteyksessä, aivan Palamásin kodin vieressä. Nimi oli suora käännös Pariisin kuuluisasta kahvilasta ”Chat Noir”. Sen perällä oli tila, joka tunnettiin kirjailijoiden kokoontumispaikkana. Keskusteluiden aiheen tiedetään olleen usein kieliasettelu, mutta siellä vaihdettiin ajatuksia myös futurismista ja taiteen filosofiasta. Sen omistajalle **Ioánnis Spatalásille** (Ιωάννης Σπαταλάς) etiikka oli tärkeä osa taidetta, taiteen tuli kehittää taiteilijan itsensä eettistä ajattelua. Ajan myötä kafeniassa alettiin järjestää lauantaisin kirjallisuusiltamia, joissa luettiin

uusia teoksia ja joissa nuoret kirjailijat pääsivät esille. Tätä voisi ehkä pitää Palamásin viereisessä rakennuksessa sijainneessa salongissa (kts. alla) aloitetun perinteen jatkumona. Kafenioon kokoontuivat myös *Etolokarnanía* parven sosialistit, joiden toiminta johti jopa itse Spatalásin pidätykseen vuonna 1917. *Mávros Gátos* oli tärkeä kokoontumispaikka myös vuonna 1920 kärsinyneen kielitaistelun *dimotikín* puolustajille. Kafenion poliittinen ja kielipoliittinen aktiivisuus johti lopulta sen sulkemiseen 1920-luvun alussa, sillä se joutui poliisin tarkkailun ja jopa hyökkäysten kohteeksi samaan aikaan, kun monet sen kirjailijoista joutuivat joka tapauksessa vetäytymään asepalvelukseen.

ATEENAN SALONGIT

Salongit saivat alkunsa Ateenassa kuningas **Otto I**:sen kauden jälkeen, kun kaupungin rakentaminen oli vielä aluillaan. Ne toimivat kokoontumispaikkoina ylemmille yhteiskuntaluokille, poliitikoille, liikemiehille ja yrittäjille, jotka **Hariláou Trikúpin** heille suotuisan poliittisen linjan vuoksi olivat palanneet ulkomailta ja aloittaneet liiketoiminnan kotimaassaan. Taiteilijat olivat kuitenkin usein salonkien kutsuvieraslistalla ja tämän vuoksi osa niistä keskittyi myöhemmin yksinomaan kirjallisuuteen.

Stéfanos Skulúdis (Στέφανος Σκουλούδης 1838–1928) oli yksi niistä varakkaista kreikkalaisista, jotka pitkän liikemiesuran jälkeen Trikúpin politiikan kannustamina palasivat 1870-luvulla Kreikkaan. Hän harrasti runoutta ja kirjallisuutta. Hänen järjestämissään iltamissa syötiin runsaasti ja lausuttiin sen jälkeen runoja ja keskusteltiin taiteesta. Hänen vieraitaan tiedetään olleen mm. Géorgios Surís ja Kostís Palamás.

Eléni Vláhun (Ελένη Βλάχου) salongista Sokrátus-kadulla tuli merkittävä kokoontumispaikka Ateenan kulttuurielämässä. Aluksi salongilla oli myös poliittinen syy, sillä hänen aviomiehensä **Ángelos Vláhos** (Άγγελος Βλάχος) oli poliitikko. Kun aviomies kuitenkin vietti paljon aikaa Saksassa, alkoi Eléni järjestää illanistujaisia, joihin hän kutsui lähinnä diplomaatteja, toimittajia ja kirjailijoita. Elénin salongin toiminta alkoi syksyllä 1888. Hän tarjoili ruokaa ja musiikkia, ja loppuillasta salongissa pelattiin peliä. Siellä luettiin usein ääneen kirjoja ja kirjallisuuteen liittyviä tutkimuksia. Hänen vieraisiinsa

kuuluvat Ateenan romanttisen koulukunnan edustajia, mutta myös Kostís Palamás.

Aikansa tunnetuin salonki oli runoilija **Géorgios Surís** (Γεώργιος Σουρής 1853–1919) salonki. Surís oli tunnettu kirjailijoiden keskuudessa kirjallisuuslehti *Romiós* (Ρωμικός) perustajana. Salonki toimi lehden toimituksen tiloissa nykyisellä Hariláu Trikúpi-kadulla talossa numero 15 vuodesta 1887 alkaen. Kirjailijat Pávlos Nirváνας ja Miltiádis Malakásis, jotka kuuluivat Hatzópulosin ystäviin, kuvailivat Surísin salonkia erittäin ystävällishenkiseksi ja vieraanvaraiseksi. Sinne ei tarvinnut saada erikseen kutsua; jokainen oli aina tervetullut vaihtamaan ajatuksia salongin tiloissa. Usein Surísin salongissa käydyt keskustelut julkaistiin myöhemmin hänen lehdessään.

Kallirrói Parrénin (Καλλιρρόη Παρρέν 1859–1940) salongissa kävi suuria määriä vieraita. Sinne kokoontuivat kirjailijat, toimittajat, tiedemiehet ja monet taiteilijat. Hatzópulos vieraili siellä usein ystäviensä Miltiádis Malakásisin, Giánnis Gripárisin, Giánnis Vlahogiánnisin, Andréas Karkavítsasin ja Giannis Kambísisin



GEORGIOS SURIS (LÄHDE: WIKIMEDIA COMMONS).

sekä Kostís Palamásin kanssa. Parrén oli Kreikan feministisen liikkeen kärkihahmo ja julkaisi aiheeseen liittyvää lehteä *Efimerís ton kurión* (Εφημερίς των Κυρίων, ”rouvien sanomalehti”). Aluksi Parrén kuului *katharévusan* kannattajiin, mutta siirtyi sittemmin dimotikistien joukkoihin, mikä näkyy myös hänen lehdessään.

Tärkein salonki oli varmasti Kostís Palamásin Asklipiú-kadun asunto numero 3. Hänelle oli tärkeää keskustella muiden kirjailijoiden kanssa, ja sen vuoksi hän kutsui vuosina 1897–1903 kaikki arvostamansa kirjailijat kotiinsa joka lauantai. Se erosi muista salongeista siinä, että siellä ei pyritty muodostamaan hyödyllisiä suhteita, siellä ei pelattu korttia tai tarjoiltu ruokaa, eikä siellä keskusteltu hengellisistä asioista. Se oli puhtaasti kirjallisuuteen keskittynyt salonki. Sinne kokoontuivat maan parhaat kirjailijat ja jatkossa *dimotikin* kannattajat. Palamás koetti opettajana ja kirjailijat halusivat aina kuulla hänen mielipiteensä teoksistaan. Salongin vakituksia vieraita olivat mm. **Grigórios Ksenópulos**, Miltiádis Malakásis, Giánnis Kambísis, **Lámbros Porfíras**, **Mirtiótissa**, **Ioánnis Gripáris**, **Giánnis Vlahogiánnis**, Andréas Karkavítsas ja Konstantínos Hatzópulos. Myös Kreikassa vierailleet nykykreikan kannattajat **Karl Dietrich**, **Hesseling** ja **Hubert Pernot** kävivät Palamásin lauantailla vastaanotoilla. Juuri siellä käytyjen keskustelujen kautta he oppivat paljon *dimotikin* kielestä ja kielitaistelusta ylipäätään.

Muiden kirjailijoiden muistelmien perusteella tiedämme, että Hatzópulos lausui Palamásin salongissa runoja kokoelmastaan *Tragúdia tis erimiás*. Myös hänen lähimmät ystävänsä lukivat runojaan ja katkelmia teoksistaan. Palamásin salongissa usein vierailleiden Malakásisin ja Ksenópulosin muistelmista voimme lukea myös, että Hatzópulosin *Téchni*-lehden julkaisemisesta sovittiin juuri siellä. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että dimotikistien eli nykykreikan kielen kannattajien täytyi olla uskaliaammin näkyvillä maan kulttuurielämässä, ja näin päätettiin perustaa ensimmäinen nykykreikankielinen kirjallisuuslehti. Hatzópulos ryhtyi sen perustajaksi. ■

Evgénios Evgenídis ja Suomi Thessalonikin messuilla 1939

***Vuonna 1939 Suomen kunniakonsuli Evgénios Evgenídis julkaisi tiedotuslehd-
den Suomesta, jota jaettiin ilmaiseksi Thessalonikin 14. kansainvälisillä messuilla.
Myöhemmin hän lahjoitti tiedotuslehden yhdessä valokuvakansion kanssa
Kreikan kansalliskirjastoon, josta me löysimme sen.***

LEHTIÖSSÄ ON 24 sivua ja värilliset kannet. siinä kerrotaan Suomen taloudesta ja tuotannosta ja luonnosta ja historiasta sekä mainitaan esimerkiksi **Paavo Nurmi** ja **Jean Sibelius** sekä kuvataan myös Suomen ja Kreikan suhteita. Artikkelin on kirjoittanut toimittaja **I. Stogiánnis**. Paperit kirjasen painamiseen on tarjonnut The Finnish Paper Mill Association, Helsinki.

Stojánniksen tekstissä Suomi näyttäytyy maana, jossa kaikki on erilaista, niin taivas, värit kuin ihmisetkin. Kirjasessa mainitaan myös, että vain 21 prosenttia Suomen kansasta asuu kaupungeissa, joista suurimmat ovat Helsinki, Viipuri, Turku ja Tampere. Myös suomalaisten isänmaallisuutta ja urhoollisuutta arvostetaan ja Suomea verrataan Kreikkaan.



PERINTÖPRINSSI, SITTEMMIN KREIKAN KUNINGAS PAVLOS I, EVGÉNIOS EVGENÍDIS JA SUOMEN SUURLÄHETILÄS EERO JÄRNEFELT NÄYTTELYN AVAJAISISSA.



TIEDOTUSLEHTISEN KANSI.

Kirjasen lopussa luetellaan messuille osallistuvat suomalaiset yritykset, joiden joukossa on monta suomalaisille tuttua nimeä – esimerkiksi Artek, Arabia, Suomen Gummitehdas Oy (Nokia) ja Voivienti-Osuusliike Valio.

Evgénios Evgenídis syntyi 1882 ja kuoli 1954. Valmistuttuaan Konstantinopolin kansainvälisestä Robert Collegesta Evgenídis loi uransa alku-

Kuka tarvitsee klassikkoja?

Mary Beard: *Confronting the Classics. Traditions, Adventures and Innovations*. Profile Books 2014.

ROOMASSA OSUI kirjakaupassa käteen teos *Confronting the Classics*. Sen tekijä Mary Beard on Cambridgen klassisten kielten professori, Englannin akatemian jäsen, ahkera ja suosittu kirjoittaja aikakauslehdissä ja Britannian tämän hetken tunnetuin klassikko.

Beard on nokkela, yllättävä, usein hauska ja välillä myös provosoiva kirjoittaja. Teos koostuu aikaisemmin julkaistuista artikkeleista, joissa Beard kyseenalaistaa ja keikauttaa ylösalaisin monia vanhoja konventioita, kuten sen yleisen hokeman, että antiikin ateenalaiset olisivat keksineet demokratian. Beardin käsittelyssä antiikin suurmiehet, **Aleksanteri, Cicero, Augustus** ja monet muut tuntuvat vähemmän suurilta ja elämä tavallisen kansan näkökulmasta vähemmän hohdokkaalta. Kauniiksi lopuksi osansa saavat myös oppineet tutkijat ja vanhoja raunioita tallovat turistit.

Dialogi on kirjan avainsana. Klassillisten kielten opiskelu on Beardin mukaan osallistumista keskusteluun. Ei pelkästään antiikista säilyneen kirjallisen ja muun materiaalin vaan myös niiden kanssa, jotka vuosisatojen ajan ennen meitä ovat pyrkineet ymmärtämään kreikkalaisia ja roomalaisia, muokanneet näitä uusiksi ja käyttäneet hyödyksi. Klassisten kielten opiskelu on samalla opiskelua siitä, mitä on tapahtunut meidän ja antiikin väliin jäävässä aukossa, dialogia niiden meitä edeltäneitten kanssa, jotka itse ovat käyneet dialogia klassillisen ajan kanssa, **Danten, Rafaelin, William Shakespearen, Eduard Gibbonin, Pablo Picasson, Eugene O'Neillin, James Joycen, Alvar Aallon**.

Kirjan johdannon otsikko on haastavasti *Do Classics Have a Future?* Latinan ja kreikan tuntemus ja opiskelu on kaikkialla jatkuvasti vähentynyt, mikä herättää monilla tahoilla huo-

lestumista kulttuurimme kohtalosta. Mutta Beard, itse alan professori, kysyy, onko se lopultakaan niin dramaattista? Kulttuurin ymmärtäminen on yhteistyötä, sosiaalista toimintaa. Oleellista ei ole, kuinka moni nuori opiskelee koulussa ja yliopistossa latinaa ja kreikkaa. Tärkeämpää on kysyä, kuinka moni on sitä mieltä, että maailmassa pitää ylipäätään olla niitä, jotka osaavat näitä kieliä ja pystyvät toimimaan muille klassillisen kulttuurin välittäjinä ja tulkitsijoina.

Sillä mikäli klassillisten kielten tuntemus sammuisi nykymaailmasta kokonaan, merkitsisi se muutakin kuin vain muutaman tarpeettomaksi käyneen yliopistolaitoksen oven sulkemista ja latinan ja kreikan kielioppien heittämistä roskakoriin. Beardin mielestä se merkitsisi vuotavia avohaavoja länsimaisen kulttuurin kehoon ja pimeää tietämättömyyden ja väärinymmärryksen tulevaisuutta. Sen lisäksi, että menettäisimme kyvyn kommunikoida antiikin kanssa, kadottaaisimme yhteyden meitä edeltäneinä aikoina luotuun parhaimpaan kulttuuriperintöömme. ■



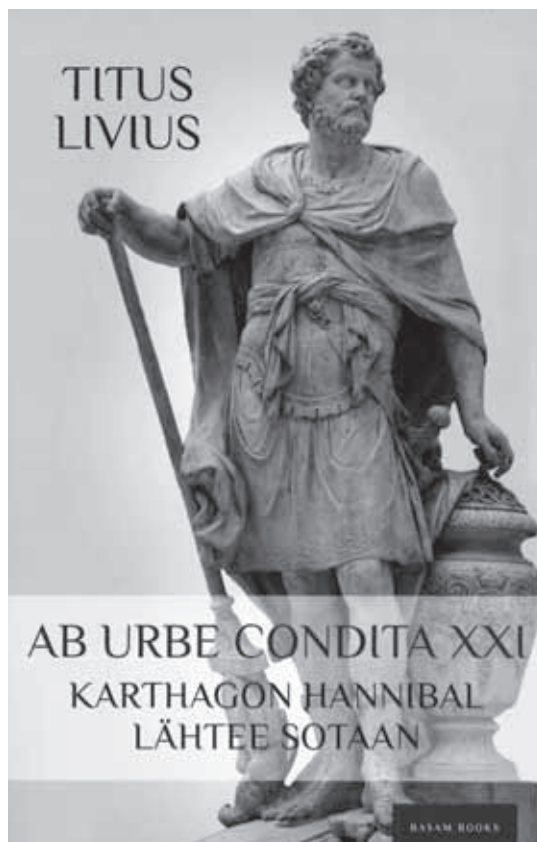
Sotajuttuja suomeksi

Titus Livius: *Ab urbe condita XXI. Karthagon Hannibal lähtee sotaan.* Suomentaneet Erkki Palmén, Marja-Leena Kallela, Ylermi Luttinen ja Teivas Oksala. Basam Books 2014.

"ROHKEUTTA HÄN OSOITTI ennen kaikkea silloin, kun oli antauduttava vaaroihin, neuvokkuutta eniten juuri vaarojen keskellä. Mikään ponnistelu ei voinut uuvuttaa häntä ruumiillisesti eikä lamauttaa henkisesti. Kuumuutta hän kesti yhtä hyvin kuin kylmyyttäkin." "Mitään hän ei piitannut totuudesta, mikään ei ollut hänelle pyhää. Mitään pelkoa hän ei tuntenut jumalia kohtaan eikä mitään tarvetta noudattaa vannomaansa valaa."

Näin kuvaa Rooman tasavallan tärkein historioitsija Titus Livius (64 tai 59 e.a.a. - 13 tai 17 j.a.a.) karthagolaista Hannibalia, joka selvästi kiehtoi hänen mieltään. Hannibalin luonteen kuvaus on polaarinen, hänessä on paljon hyvää, mutta vastapainoksi hänet esitetään piittaamattomana ja moraalittomana. Kuvaus noudattaa sinänsä antiikin suurmiesperinteen tyyliä, ja se on myös hyvin sopiva kautta historian, jos ajattelemme reseptiä, jolla valmistetaan maailman ihailuimmat ja vihatuimmat johtajat. Hannibal kiehtoi Liviusta, siitä ei pääse mihinkään, mutta ei ollut sopivaa suhtautua häneen liian ihanteellisesti.

Liviuksen Rooman historiaa käsittelevän suurteoksen 21. kirja on kiinnostava ja jännittävä. Nuori afrikkalainen Hannibal nykyisen Tunisian alueelta uhkasi Eurooppaa, ja suursota oli edessä. Livius ilmoittaa, että se oli kaikkien aikojen merkittävin sota. Hannibalin sinnikkyys ja sodan alkuvaiheiden ylivoima nousevat 21. kirjan kuvauksessa keskeisiksi. Kun Livius kuvaa karthagolaisten armeijan sankarillista matkaa Alppien yli, korvissa kaikuvat rotkoon putoavien norsujen jyminä ja ihmisten kirkuna. Lähes yli-inhimillisten vaiheiden jälkeen Hannibal pääsi Italiaan ja se tuntui avautuvan hänelle kuin tarjottimella.



Historian suuria kysymyksiä onkin se, miksi hän ei hyökännyt itse Rooman kaupunkiin, vaikka oli sen porteilla. *Vincere scis, Hannibal, victoria uti nescis* toteaa hänen ratsuväkensä komentaja Maharbal ("Osaat voittaa, Hannibal, mutta et osaa käyttää voittoa hyväksesi").

Toisen puunilassodan taistelut olivat hirvittäviä ja miestappiot kuuluvat ihmiskunnan suurimpiin perinteisessä sodankäynnissä. Roomalaisia tapettiin noin 300 000 ja puunilaisia noin 316 000. Toisaalta on pakko todeta, että myöhempiin sotiin verrattuna tämä on pikkuruinen määrä.

On hienoa, että Liviusta suomennetaan! Yleensäkin antiikin kirjallisuuden suomentami-

nen ansaitsee kaiken mahdollisen ylistyksen, varsinkin kun sen lukeminen hyvänä käännöksenä on silkkaa nautintoa myös ammattilaiselle, joka voi ihailla kääntäjän ratkaisuja vaikeiden kohtien selvittämisessä. Ratkaisut eivät ole helppoja, koska tyyli-ihanteet ovat niin erilaiset eri aikoina ja luontevan kielen löytäminen vaatii vankkaa ammattitaitoa. Erkki Palménin aloittama ja hänen ystäviensä ja kollegojensa viimeistelemä suomennos on taidokas ja sujuva. Liviuksen latinainen tyyli tuntuu taustalla, mutta kieli on modernia ja nautittavaa.

Nyt suomennettu 21. kirja kuvaa karthagolaisten valmistelut sotaan, Espanjan valloituksen, Alppien ylityksen ja tulon Italiaan. Se loppuu konsuli Flaminiuksen virkaanastumiseen. Teoksen johdannossa kuvataan lyhyesti Liviuksen elämänvaiheita ja puunilaissotien taustaa ja jälkiteksteissä Hannibalin voittokulku ja sotaonnen kääntyminen sekä hänen sankarikuvasa. Latinankielinen alkuteksti seuraa käännöstä. Hyvä kompakti kirjallisuusluettelo ja historiallisten tapahtumien ja henkilöiden liitteet kruunaavat mainion kirjan. ■

SUOMEN ATEENAN-INSTITUUTIN YSTÄVÄT RY

Toimintakertomus vuodelta 2014

YHDISTYKSEN TOIMINNAN TAVOITTEET

Yhdistys on kertomusvuonna kaikessa toiminnassaan pyrkinyt lisäämään jäsenistönsä keskuudessa kreikkalaisen antiikin ja Bysantin sekä nykyaian kulttuurin ja historian tuntemusta sekä informoimaan jäseniään Suomen Ateenan-instituutin piirissä meneillään olevasta tutkimuksesta ja sen tuloksista tavoitteenaan instituutin työn tukeminen. Vuosittaisen tutkimusapurahan välityksellä yhdistys on edistänyt instituutin piirissä tapahtuvaa tutkimusta.

YHDISTYKSEN JÄSENISTÖ

Yhdistyksen jäsenrekisteri päivitettiin vuoden aikana ja sen ajan tasalle saaminen on edelleen kesken. Yhteensä jäsenmaksun suoritti noin 200 jäsentä, joista osa vasta vuoden 2015 puolella. Varsinainen jäsenmäärä on aina jonkin verran korkeampi kuin maksusuoritusten määrä (ainaissäsenet, perhejäsenyys = kaksi henkilöä samasta taloudesta). Jäsenmäärä on laskusuuntainen.

YHDISTYKSEN JOHTOKUNTA

Yhdistyksen johtokuntaan kuuluivat v. 2014 OTK **Eero Heimolinna** (pj.), taiteilija **Marina Borgström**, FT **Cecilia af Forselles**, suurlähettiläs **Ralf Friberg**, FM **Laura Aho** (siht.), FM **Saara Kauppinen**, FM **Kalle Knaapi**, FM **Päivi Lammi**, FM **Kaarina Lyhykäinen**, dos. **Leena Pietilä-Castrén**, FT **Marika Rauhala**, FT **Vesa Vahtikari** (vpj.). Johtokunta kokoontui:

15.1.2014 klo 16.30-17.45 Helsingin yliopiston päärakennuksen flygelihuone

26.2.2014 klo 16.15-17.00 Porthanian opettajien kahvila

27.3.2014 klo 16.15 Porthanian opettajien kahvila

28.5.2014 klo 16.15 kahvila Fratello Torrefazione

4.9.2014 klo 16.15 kahvila Fratello Torrefazione

9.10.2014 klo 17.00 Antiikin kielten ja kulttuurien oppiineen keittiö

YHDISTYKSEN TALOUS

Yhdistys on rahoittanut toimintaansa jäsenmaksuilla. Yhdistyksen taloutta on syytä luonnehtia vakaaksi, vaikka jäsenmaksutuotto on ollut laskusuuntainen. Vuonna 2012 saatiin tieto, että yhdistys on edunsaajana perinnössä, josta yhdistyksen osuus oli 14 956 €. Perintö maksettiin vuoden 2013 puolella. Yhdistyksen johtokunta päätti myöntää *Helikonin* päätoimittajana toimineelle **Mika Hakkaraiselle** 500 € stipendin.

VUOSIKOKOUS

Vuosikokous pidettiin 27.3.2014 Helsingin yliopiston Porthanian opettajien kahviossa. Kokouksen jälkeen dos. **Martti Leiwo** kertoi vuosistaan Ateenan-instituutin johtajana. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin yhdistyksen puheenjohtaja Eero Heimolinna. Yhdistyksen puheenjohtaja esitti kokoukselle yhdistyksen toimintakertomuksen ja tuloslaskelman vuodelta 2013 ja toiminnantarkastajan lausunnon, jotka hyväksyttiin. Yhdistyksen johtokunnalle ja muille tilivelvollisille myönnettiin tili- ja vastuuvapaus. Vahvistettiin vuoden 2014 toimintasuunnitelma. Vuosikokous päätti stipenditoimikunnan esityksen mukaisesti myöntää vuoden 2014 stipendin täysimääräisenä FM **Tommi Turmolle** väitöskirjatyöhön Kreikassa. Jäsenmaksut päätettiin pitää ennallaan (25 €/ henkilöjäsenyys, 10 €/ opiskelijajäsenyys ja 30 €/ perhejäsenyys). Hyväksyttiin tulo- ja menoarvio vuodelle 2014. Vuosikokous valitsi yhdistyksen johtokunnan puheenjohtajaksi seuraavalle toimintakaudelle OTK Eero Heimolinnan. Erovuorossa olivat johtokunnan jäsenet **Pirkko Lilius** ja **Vesa-Pekka Herva** olivat ilmoittaneet, etteivät ole käytettävissä. Uusiksi johtokunnan jäseniksi valittiin FM Laura Aho ja FM Kaarina Lyhykäinen. Lisäksi vuoden 2014 aikana pidettiin kaksi ylimääräistä vuosikokousta 29.10. ja 10.12. uusien sääntöjen hyväksymiseksi.

YHTEYDENPITO JÄSENIIN

Yhdistys on pitänyt yhteyttä jäseniinsä jäsenlehensä *Helikonin*, jäsenkirjeiden, jäsenmatkojen ja esitelmätilaisuuksien välityksellä. Yhdistys on tiedottanut tapahtumistaan, matkoista ja muista siihen liittyvistä asioista yhdistyksen Facebook-

sivulla (<https://www.facebook.com/ateenanystavat>), verkkosivustolla (<https://ateenaninstituutinystavat.wordpress.com>) sekä suoraan jäsenille lähetettävässä jäsenkirjeessä kolmesti vuoden 2014 aikana. Lisäksi luentotilaisuuksista on tiedotettu antiikintutkimuksen valtakunnallisilla sähköpostilistoilla sekä Helsingin yliopiston maailman kulttuurien laitoksen oppiaineiden opiskelijoille.

HELIKON

Jäsenlehti *Helikon* ilmestyi vuonna 2014 kaksi kertaa. Päätoimittajana toimi FT Vesa Vahtikari. Lehden toimituskuntaan kuuluivat **Mika Hakkarainen**, Ralf Friberg, Kalle Knaapi, **Maija Holappa**, Martti Leiwo ja **Pekka Matilainen**.

ESITELMÄ- JA MUUT TILAISUUDET

Yhdistys järjesti kertomusvuonna seuraavat esitelmätilaisuudet:

26.2.2014 klo 17.15 FM (väit.) Vesa Vahtikari: *Tragediaesitykset Ateenan ulkopuolella 400- ja 300-luvuilla eKr.*

9.4.2014 klo 17.00 *Mare Nostrum* – Suomen Välimeren alueen tiedeinstituuttien ystävien yhteinen jäsenilta. Illan teemana oli sananvapaus. Esitelmöimässä olivat mm. päätoimittaja **Janne Virkkunen** ja ulkomaan toimittaja **Tom Kankkonen**. Järjestämisvuorossa oli Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry.

29.10. klo 18.00 *Eros ei koskaan lepää*. **Arto Kivimäki**, **Manna Satama** ja Vesa Vahtikari kertoivat (tosi)tarinoita antiikin kreikkalaisten jumalien, heerosten ja keisareiden lemmenseikkailuista sekä antiikin ajan ihmisten suhtautumisesta seksiin, seksuaalisuuteen ja eri sukupuoliin.

10.12.2014 klo 18.00 prof. **Jaakko Frösén**: *Aleksanteri Suuren hauta? – Aina ajankohtainen kysymys*

MATKAT JA MUUT TILAISUUDET

23.–26.10.2014 Helsingin kirjamessuilla Ateenan-instituutti osallistui yhteistyössä instituutin ystävien kanssa perinteiseen tapaan tiedeinstituuttien ständin tapahtumiin.

30.10.–2.11.2014 Istanbulin matka. Matka sisälsi kävelyn iltavalaistulla Sultanahmetilla,

käynnit Hagia Sophian kirkossa/museossa, Yerebatan maanalaisessa vesisäiliössä ja patriarkaatissa/ St. George kirkossa sekä risteilyn Bosborilla ja käynnit Topkapin Palatsissa sekä arkeologisessa Museossa.

STIPENDI

Yhdistys myönsi vuoden 2014 stipendin 8000 euroa FM Tommi Turmolle väitöskirjatyöhön Kreikassa.

YHTEYDET MUIHIN JÄRJESTÖIHIN

Yhteistyö Villa Lanten ystävät ry:n ja Lähi-idän instituutin ystävät ry:n kanssa liittyi yhteisten tapahtumien suunnitteluun. 9.4.2014 *Mare Nostrum* -yhteistilaisuuden järjestämisvuorossa oli Suomen Ateenan- instituutin ystävät ry. Aiheena oli sananvapaus.

SUOMEN ATEENAN-INSTITUUTIN YSTÄVÄT RY

Toimintasuunnitelma vuodelle 2015

YHDISTYKSEN TOIMINNAN TAVOITTEET

Yhdistys pyrkii alkaneena toimintavuotena levittämään kiinnostusta kreikkalaisen antiikin ja Bysantin sekä nyky-Kreikan kulttuuriin ja historiaan. Toimintaansa yhdistys kohdistaa myös jäsenkuntansa ulkopuolelle. Yhdistys tukee ja tekee tunnetuksi Suomen Ateenan-instituuttia ja sen piirissä suoritettavaa tutkimustyötä.

HELIKON

Yhdistyksen jäsenlehti *Helikon* ilmestyy kahdesti vuodessa. Päätoimittajana toimii FT **Vesa Vahtikari** apunaan toimituskunta (**Ralf Friberg**, **Kalle Knaapi**, **Maija Holappa**, **Martti Leiwo**, **Pekka Matilainen** ja **Leena Pietilä-Castrén**).

MATKAT

Yhdistys pyrkii syksyllä 2015 järjestämään matkan Ateenaan ja sen ympäristöön. Matkan teemana on bysanttilainen Ateena.

YLEISÖTILAISUUDET

Yhdistys pyrkii järjestämään sekä Helsingissä että muualla Suomessa yhdistyksen painopisteisiin sopivia esitelmätilaisuuksia, teatteri-iltoja, näyttelyvierailuja ja muita tapahtumia niin kevään kuin syksyinkin aikana.

VARmistuneet tapahtumat

24.2.2015 klo 18.00, **Björn Forsénin** luento Artemis Lykoatiksen pyhäkön kaivauksista Arkadiassa
14.4.2015 klo 18.15, *Mare Nostrum*-ilta.
13.5.2015 klo 19.00 Viini-ilta tai Symposion
9.11.2015 Maarit Niemisen luento ”Johdatus Ateenan bysanttilaisaikaan”

STIPENDI

Vuonna 2015 myönnetään 3500 euroa yhtenä apurahana tutkijalle Kreikassa tehtävää tutkimustyötä varten.

YHTEYDET MUIHIN JÄRJESTÖIHIN

Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry. toimii yhteistyössä Villa Lanten ystävät ry:n ja Lähi-idän instituutin ystävät ry:n kanssa mahdollisuuksien mukaan. Yhteistyötä pyritään kehittämään mahdollisuuksien mukaan. 14.4.2014 *Mare Nostrum*-tilaisuudessa on teemana ”Ihmiskauppa” ja esitelmöimässä Pro-tukipisteen asiantuntija **Essi Thesslund** aiheena ”Paremmen elämän toivossa – kansalaisjärjestötyön näkökulmia ihmiskauppaan Välimeren alueella” ja VM **Evangelos Patouchas** aiheella ”EU:n Välimeren maat Euroopan eturintaman puolustajina”. Järjestämisvuorossa on Villa Lanten ystävät ry.

JÄSENTIEDOTUS

Helikonissa julkaistaan muun aineiston ohella myös yhdistyksen toimintaa koskevia tiedotuksia. Lehdessä julkaistaan yhteenvetoja yhdistyksen järjestämistä esitelmistä ja jäsenten kirjoituksia. Jäsenlehden lisäksi jäsenille lähetetään

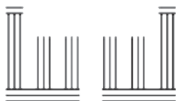
jäsenkirjeitä, jotka sisältävät ajankohtaista tietoa toiminnasta. Yhdistyksen järjestämistä esitelmätilaisuuksista tiedotetaan lisäksi mm. sähköpostilistojen ja lehtien tapahtumapalstojen kautta. Yhdistyksen kotisivut toimivat osoitteessa <https://ateenaninstituutinystavat.wordpress.com> ja Facebook-sivut osoitteessa www.facebook.com/ateenanystavat.

TALOUS

Yhdistys rahoittaa toimintansa edelleen pääosin jäsenmaksuilla. Alkaneen toimintavuoden tulot ja menot ilmenevät erillisestä tulo- ja menoarviosta.

Yhdistyksen puolesta,

Puheenjohtaja Eero Heimolinna
Sihteeri Laura Aho



SUOMEN ATEENAN-INSTITUUTIN TAPAHTUMIA

7.1. Instituutin johtaja, dos. **Jari Pakkanen** piti esitelmän Helsingin yliopiston Tieteen päivillä luentotilaisuudessa *Sattuman satoa ja vaikutusta tiedeinstituuteissa*.

15.1. yliopistolehtori **Erkki Sironen** (Helsingin yliopisto) esitelmöi instituutissa aiheenaan *Early Byzantine Inscriptions from Corinthia*.

29.1. Jari Pakkanen ja museonjohtaja **Maria Costanza Lentini** (Parco archeologico di Naxos) pitivät Suomen Rooman-instituutissa esitelmän otsikolla *La rifondazione di Naxos di Sicilia e il piano modulare a griglia. Ricerche 2012-2014*.

4.2. järjestettiin instituutissa instituutin tutkijaopettajan, FT **Vesa Vahtikarin** kirjan *Tragedy Performances Outside Athens in the Late Fifth and the Fourth Centuries BC* julkistamistilaisuus.

16.2. instituutin Cimo-harjoittelija, historian FM **Uula Neitola** Oulun yliopistosta aloitti viiden kuukauden mittaisen harjoittelunsa.

18.2. Suomen Rooman-instituutin johtaja, dos. **Tuomas Heikkilä** luennoi instituutissa aiheesta *Medieval Calendars as Carriers of Cultural Influence – Towards Computerised Methods of Interpreting Calendars*.

6.3. pitivät J. Pakkanen, **D. Evangelistis** ja **K. Baika** esitelmän otsikolla *Kyllene Harbour Project 2007–2013 kollokviossa Dives into the Past: Underwater Archaeological Research 1976-2014*.

10.3. Jari Pakkanen luennoi Suomen klassillis-filologisen yhdistyksen esitelmätilaisuudessa Helsingin yliopistolla otsikolla *Johannes Sundwall ja Tirynsin pronssikautisen keramiikan Lineaari B -tekstit*.

17.3. järjestettiin Helsingin yliopiston Kaisa talossa paneelikeskustelu antiikin kreikkalaisen draaman leviämisestä ja suomentamisesta otsikolla *Tragediaa kreikkalaisittain*. Keskusteluun osallistuivat tutkija, FM **Heli Ansio**, kääntäjä, FM **Arto Kivimäki** ja Vesa Vahtikari.

19.3.–2.4. Suomen Ateenan-instituutti osallistui arkeologisiin kenttätöihin Sisilian Giardini-Naxoksessa osana kolmikantaista yhteistyöprojektia Suomen Rooman-instituutin ja Giardini-Naxoksen museon kanssa.

30.4. professori **George Papatheodorou** ja Dr **Maria Geraga** Patran yliopistosta esitelmöivät instituutilla otsikolla *Maritime Geophysical Survey of the Ancient and Medieval Harbour of Kyllene*.

5.5. järjestettiin Helsingin yliopistolla luentotilaisuus *Uusklassismien kaikuja etelästä pohjoiseen*, jossa esitelmöitsijöinä olivat dos. **Leena Pietilä-Castrén**, FM **Ilkka Kuivalainen** ja prof. **Heikki Hanka**.

14.5. ja 19.5. järjestettiin kävelykierrokset *Matka antiikkiin Kreikkaan Turussa*. Kierroksien vetäjänä oli arkkitehti ja historiantutkija **Panu Savolainen**.

15.5. dos. **Jan-Ivar Lindén** (Helsingin yliopisto) esitelmöi instituutissa otsikolla *Deliberation and Decision in Aristotle's Theory of Action*.

21.5. pidettiin instituutin 30. vuosijuhla. Juhlapuhujana oli instituutin ensimmäinen johtaja, prof. **Paavo Castrén**. Hänen esitelmänsä aihe on *Suomen Ateenan-instituutin perustaminen*.

22.5. järjestettiin instituutissa Johannes Sundwall-kollokvio.

25.5. järjestetään aikuisten ja lasten kävelykierrokset *Matka antiikkiin Kreikkaan Helsingissä*. Oppaana toimii Helsingin yliopiston taidehistorian opiskelija.

26.5. järjestetään ruotsinkielinen kävelykierros *En resa till antikens Grekland i Helsingfors*. Oppaana toimii Helsingin yliopiston taidehistorian opiskelija.

SUOMEN ATEENAN-INSTITUUTIN YSTÄVÄT RY:N TAPAHTUMIA



24.2. dos. **Björn Forsén** esitelmöi aiheesta *Artemis Lykoatoksen pyhäkön kaivaukset Arkadiassa*. Paikkana oli Helsingin yliopiston päärakennuksessa auditorio XV.

24.3. pidettiin yhdistyksen sääntömääräinen vuosikokous. Paikkana oli Porthanian opettajien kahvila. Kokouksessa käsiteltiin yhdistyksen toimintakertomus, tilinpäätös ja toiminnantarkastajan lausunto ja ne hyväksyttiin ilman korjauksia. Kokous myönsi tili- ja vastuuvapauden vuoden 2014 johtokunnalle ja muille tilivelvollisille. Lisäksi käsiteltiin ja vahvistettiin vuoden 2015 toimintasuunnitelma sekä tulo- ja menoarvio.

Jäsenmaksujen suuruus päätettiin säilyttää samana eli 10€ perusopiskelijalta, 25€ normaalijäseneltä ja 30€ perhejäsenyydestä.

Puheenjohtaja **Eero Heimolinna** ilmoitti, että ei ehdi enää jatkaa puheenjohtajaa, ja lisäksi **Ralf Friberg** ja **Päivi Lammi** olivat ilmoittaneet, että eivät ole enää käytettävissä johtokuntaan. Puheenjohtaja huomautti myös, että yhdistyksen uusien sääntöjen vuoksi johtokuntaan voidaan valita 6–12 henkilöä. Yhdistyksen uudeksi puheenjohtajaksi ehdotettiin **Hanna-Riitta Toivanen-Kolaa**, joka oli suostuvainen ottamaan pestin vastaan ja hänet valittiin puheenjohtajaksi. Lisäksi johtokuntaan valittiin: **Laura Aho**, **Marina Borgström**, **Cecilia af Forselles**, **Eero Heimolinna**, **Saara Kauppinen**, **Kalle Knaapi**, **Kaarina Lyhykäinen**, **Maarit Nieminen**, **Leena Pietilä-Castrén**, **Marika Rauhala** ja **Katja Varakas**. Toiminnantarkastajaksi valittiin **Ilkka Kuivalainen** ja varatoiminnantarkastajaksi **Pekka Särkkä**.

Kokouksen jälkeen dos. **Tua Korhonen** kertoi kreikkalaisen tragedian kääntämisestä ja uudesta käännösprojektista.

14.4. järjestettiin *Mare Nostrum*-ilta. Paikkana oli Helsingin yliopiston päärakennuksen auditorio XII. Tapahtuman vetovastuussa on tänä vuonna Villa Lanten ystävät. Illan aiheena oli ”Ihmiskauppa”. Puhujina olivat Pro-tukipisteen asiantuntija **Essi Thesslund** aiheenaan *Paremmän elämän toivossa – kansalaisjärjestötyön näkökulmia ihmiskauppaan Välimeren alueella* ja VM **Evangelos Patouchas** aiheenaan EU:n *Välimeren maat Euroopan eturintaman puolustajina*.

Tulevia tapahtumia:

5.10.2015 FT **Hanna-Riitta Toivanen-Kola** aiheena Armenian kirkot ja linnoitukset

9.11.2015 FM **Maarit Nieminen** esitelmöi aiheena Bysanttilainen Ateena. Paikkana molemmille tapahtumille Tieteiden talo (Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki) sali ilmoitetaan myöhemmin, klo 18.





Posti Green

Hyvä SAIY:n jäsen!

Jos yhdistyksemme **jäsenmaksu** vuodelle 2015 on jäänyt maksamatta, sen voi vielä maksaa yhdistyksen tilille: Nordea FI5620011800166343 viitenumerolla 19868. Maksun viestikenttään teksti *oma nimi* + jäsenmaksu.

JÄSENMAKSUT:

Henkilöjäsen 25€/vuosi
Perusopiskelija 10€/vuosi
Perhe (väh. 2 hlö) 30€/vuosi
Ainaisjäsen 250€

Hyvä Helikonin lukija!

Liity nyt Suomen Ateenan Insituutin ystävät -yhdistyksen **jäseneksi** ja saat *Helikonin* postitettuna kotiisi. **Liity** maksamalla jäsenmaksu ja lähettämällä osoitetietosi yhdistyksen sihteerille joko sähköpostilla (ateenanystavat@gmail.com) tai postitse (Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry, Antiikin kielet ja kulttuurit, PL 24, 00014 Helsingin yliopisto).



Matkoillasi mukana Kreikassa !

EL-VE Tours, 16 Nikis Str. 10557 Ateena
Puh, +30 210 3232449
info@elvetours.gr
www.elvetours.gr